

Observatorul

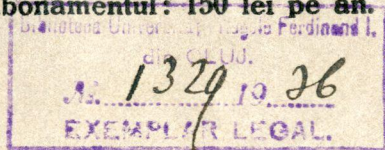
REVISTĂ DOCUMENTARĂ
CULTURALĂ-SOCIALĂ-RELIGIOASĂ.

CUPRINSUL

DIRECTIVE	Colaboratorilor și Cititorilor Glasul iubirii și al propășirii naț. <i>: Unirea și munca constructivă</i>	ROMÂNAȘUL Exc. S. Dr. FRENȚIU Dr. AL. FÂNTĂNAR Ex. S. MGR. M.
DOCTRINĂ	Cinci ani : Calea, adevărul și viața Știința : Un program pentru elită	
ACȚIUNE	Strategia Lojelor (după propria lor mărturie)	G-RAL C. R. MUNTEANU
TEATRU	Să uităm trecutul	
LIMBĂ	Proverbe rămânești — <i>Despre prietenie — despre dușmănie</i>	ION CEPARU Dr. A. FÂNTĂNAR D. O. M.
NUVELE	Arhivele sufletului omenesc Prietenul meu	Dr. B. D. DINU SOARE
SINTEZĂ	Biblia în 20 p. : Cărțile istorice și didactice ale N. T.	
POEZIE	<i>Psalm pentru sbor</i> Transilvanism liric (trad. I. DĂIANU) <i>Flut Ardealului — Vis — Al meu ești</i> — <i>Două sate</i>	KIBÉDI SÁNDOR M. TH. CARADA MIA FROLLO
ISTORIE	Rolul Bisericii : Evanghelia și Pacea <i>Viața și Opera Sf. Ion Bosco</i>	Dr. NIC. FLUERAȘ Prof. V. PUIA
SOCIOLOGIE	Morala Socială : Busola vieții — <i>Adevărata reformă — Relig. și social.</i>	
PEDAGOGIE	Probleme de educație : Necesitatea <i>culturii — Sufletul stăpânește — For-</i> <i>marea Voinții</i>	
ARTĂ	O pictură monumentală : (a prof. <i>Simonescu, pictorul) : Hristos și cele</i> <i>9 coruri ale, Ing. — Cei 4 Evang. și 4</i> <i>profeți — Biserica, etc.</i>	Prof. DIONNE Dr. ELEFTERESCU V. CORDOȘ
LITERATURĂ	Galeria Cărtur. : Papiu-Ilarian Tipuri Universale : 2. — Gil Blas	
CĂRȚI, REVISTE, :	Dr. N. Pop — Avortul ; D. Neda : Comoara, etc. . A. M.	

Redacția și Administrația: BEIUȘ — Jud. Bihor.

Abonamentul: 150 lei pe an.

OBSERVATORUL

REVISTĂ DE CULTURĂ GENERALĂ

Abonamentul : <hr/> Annual 150 Lei.	ȘTIINȚĂ, CONȘTIINȚĂ, PACIINȚĂ.	Redacția și Administrația : BEIUȘ jud. Bihor. Piața Dr. Ciordaș Nr. 7.
---	---	--

*Dorim tuturor abonaților și cititorilor noștri
sărbători vesele și **an nou fericit.***

*Bunul Dumnezeu să binecuvinteze scumpa noastră Patrie.
Să știm însă și noi să fim mai demni de lozinca noastră
„Nihil Sine Deo“.*

*Mai ales să sprijinim **efectiv** presa românească și creștină,
plătind **abonamentul** nostru și mai ales cel **restant.***

BCU Cluj / Central University Library Cluj "OBSERVATORUL".

Cititorilor și Colaboratorilor

Incepem al VIII-lea an, cu mai mult sprijin și mai mult avânt pentru apostolatul *Presei* naționale și creștine.

Fiind revistă de cultură *generală*, reamintim colaboratorilor noștri că pot să se atingă de toate temele, fie cele mai înalte, însă le cerem să nu fie știința lor tehnică în exprimarea ei ci din contră popularizată și pe înțelesul tuturor.

Pot face și o serie de articole despre un punct mai actual sau interesant, însă să vă fie fiecare articol *unitatea* și omogeneitatea lui, formând în cadrul unor scurte pagine un întreg *de sine stătător*, care se poate citi și singur.

Sfătuim tuturor ziariștilor și scriitorilor să se preocupe și ei de a ușura încă înțelesul și asimilarea ideilor sau a faptelor

expuse, prin înmulțirea unor *subtitluri sugestive și cuprinzătoare*, cari vor provoca mai mult curiozitatea intelectuală, deșteptând atenție mai mare și formând prin gruparea lor un *rezumat precis și o analiză anticipată* a articolului întreg.

Așa te faci mai interesant și mai puternic în demonstrația ta, activând concluziile logice în mintea cititorului tău.¹⁾

Ne permitem să spunem mai mult; ni-e frică de articole lungi, căci ne împiedică să variem după placul cititorilor. Deoarece se citește foarte puțin la noi, să nu descurajăm un public care se formează încă...

... Cine nu poate plăti un abonament să facă cel puțin propagandă pentru o revistă de cultură generală, documentară și populară, variată și solidă, serioasă și distractivă, o revistă pentru toți...

ROMĂNAȘUL.

Hristos în mijlocul nostru²⁾

de EXCL. S. Dr. VALERIU TRAIAN FRENȚIU

Am venit la acest mare praznic al bisericii române ortodoxe din Oradea, nu numai din îndemn creștinesc, care ne face să ne bucurăm cu cei ce se bucură și să suferim cu cei ce suferă, și nu numai pentru a ne arăta recunoștința noastră față de Înalt Preasfințitul Frate Episcop Roman Ciorogariu, care încă a ținut să ia parte la două jubilee ale bisericii noastre; la cel de 100 ani al liceului de băieți din Beiuș, sărbătorit în 1928, și la cel de 150 ani al școlii normale din Oradea, ținut în primăvara acestui an, ci am venit mânați și de un profund simțământ românesc. Praz-

¹⁾ Pentru același motiv ar fi foarte bine dacă fiecare revistă ar da la sfârșitul anului, *cuprinsul* articolelor mai însemnate apărute în coloanele ei.

²⁾ Discursul de mai sus a fost rostit de Excl. S. Dr. Valeriu Traian Frențiu la ședința solemnă a jubileului bisericii catedrale ortodoxe române din Oradea, ținut în ziua de 11 Noembrie 1934. — În N-rul trecut n'am putut să dăm decât o mică parte din această elocvență chemare la iubirea și unirea frățească, chemare menită să dea tonul ce se cuvine între frații creștini ai aceluiaș neam românesc. — (nota Red.)

nicul D-Voastre de azi nu este numai al bisericii ortodoxe române, ci este al întreg românismului, deci și al nostru al Românilor uniți. Praznicul D-Voastre, serbarea jubileului de 150 ani dela punerea pietrii fundamentale a bisericii ortodoxe din Oradea, azi biserica Catedrală a Episcopului român ortodox din Oradea, este praznicul biruinții românești, este dovada cea mai grăitoare a puterii de viață a neamului românesc, și dovada cea mai strălucită, a drepturilor Românilor asupra acestor plaiuri.

Reprivind asupra vremurilor apuse, când, cu 150 ani în urmă, Impăratul Iosif II dă concesiune credincioșilor ortodocși din Oradea să-și poată ridica locașul de închinare, din hrisoavele acelor vremuri trecute aflăm că, între credincioșii acestei biserici, deși cei oropsiți, și cei mai neîndreptățiți erau Români, totuși nu Români cei săraci dispar, ci grecii cei bogați și sârbii cei puternici și ocrotiți de Impăratul, și biserica rămâne singur numai a Românilor, prevestind zilele de apoi, când Români, și politicește, vor deveni stăpâni peste plaiurile acestea, pentru cari au suferit toate vitregiile istoriei.

Nici o uneltire n'a putut face să dispară elementul românesc din Oradea și Crișana, oricât de mari au fost persecuțiile, căci era la el acasă, și aceste ținuturi îi aparțineau lui, și cu nădejdea în Dumnezeu, a răbdat; știind, că „cel ce rabdă până în sfârșit acela se va mântui“, acela va învinge și că dreptatea, ori cât este de prigonită, tot iese învingătoare.

Cele două Catedrale românești așezate în inima orașului Oradea, vesteau lumii întregi că Români aci nu sunt străini, ci în calitate de stăpâni ale acestor plaiuri, aici vor rămâne pentru veci vecilor.

Misiunea celor două biserici românești, prin realizarea aspirațiilor naționale ale neamului Românesc, prin biruința națională la care a ajuns poporul Român, nu s'a terminat.

Datorința lor nu s'a putut mărgini numai la pregătirea zilelor de glorie ale Țării Românești acum întregite, ci mai au o misiune de împlinit, mai au o datorință de satisfăcut: de a consolida Țara, aducând pe fiii neamului nostru mai aproape de Hristos.

Dacă în trecut a trebuit să luptăm pentru a ne apăra limba și ființa noastră românească, azi, scăpați de această grijă, respi-

rând aerul libertății naționale, avem datorință sfântă de a munci cu tot dinadinsul ca sufletul neamului să devină din zi în zi mai creștinesc, ca pe fiii neamului să-i facem creștini adevărați, cari nu numai cu vorba, ci mai ales cu fapta și cu întreaga lor viață să dovedească că sunt ucenicii lui Hristos.

Bunul Dumnezeu a dat dreptate de cauză neamului românesc, cu ajutorul Lui s'a înfăptuit România-Mare, fără de Dânsul nu vom putea face ca România-Mare să devină și o Românie fericită.

Suntem două biserici românești, cari urmărim același scop, de a propovădui învățătura lui Hristos, avem aceleași porunci și aceleași mijloace, — Sfânta Jertfă liturgică și cele șapte sfinte Taine — pentru a-i aduce pe credincioșii noștri la Hristos. Către același scop și cu aceleași mijloace mergem pe două căi, nu opuse, ci paralele, cari dacă vor rămâne paralele, nici odată nu ne vom putea ciocni, ci întrecându-ne în dragoste și progresând în virtuți, ne vom întâlni în dragostea lui Hristos.

La Sfânta Liturgie, înainte de a mărturisi credința și Voi și noi zicem : „Să ne iubim unul pe altul“ și în Simbolul Credinței și Voi și noi într'un gând mărturisim că nu există decât numai „Una sfântă biserică“ a lui Hristos, și ne rugăm zilnic pentru unirea sfintelor lui Dumnezeu biserici, zicând : „Pentru pacea a toată lumea și pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici și pentru unirea tuturor Domnului să ne rugăm“. Mântuitorul nostru Isus Hristos ne-a zis : „Poruncă nouă vă dau vouă, ca să vă iubiți unul pe altul, precum v'am iubit eu pe voi, să vă iubiți unul pe altul. Din aceasta vor cunoaște toți, că sunteți ucenicii mei, de veți avea dragoste între voi. (Ioan 13, 34, 35). Dacă ne vom examina conștiincios, în baza acestei porunci, va trebui să constatăm că suntem încă departe de o viață adevărat creștinească și ambele Biserici trebuie să ne gândim la o muncă internă și să ne împlinim misiunea ; având mereu grija, după sfatul sf. apostol Pavel, ca încercând a mântui pe alții să nu ne pierdem sufletul nostru ; înainte de a mântui pe alții să ne mântuim pe noi înșine și pe fiii propriei noastre credințe. Via este mare, enorm de mare, iară lucrătorii puțini și slabi, și de o parte și de alta. Nu ne putem deci permite luxul de a slăbi pozițiile câștigate în munca viei Domnului, prin atacuri, cari de ori unde

ar veni, constituie o lipsă a dragostei de frate. Și e o greșală să credem că, făcând să sângereze stânga s'ar întări dreapta.

Dacă în trecut, cele două biserici românești s'au putut întâlni întru apărarea sufletului românesc de atacurile streine, a fost pentru că, atunci când era vorba de interesele neamului, au dat la o parte micile neînțelegeri dintre ele. Și în viitor tot numai așa își vor putea împlini misiunea, de a sădi adânc în sufletele tuturor credința și morala creștină, dacă fiecare își va face datoria sa, bucurându-se din suflet și sincer de progresul și realizările celeilalte și silindu-se să le obțină și dânsa. Unirea sufletească nu se va face niciodată prin ură, invidie și ceartă ci prin dragostea adevărată a lui Hristos.

Biserica română unită se bucură sincer și din tot sufletul pentru biruința ce a obținut biserica D-Voastre, în cursul celor 150 ani și prin graiul meu Vă felicită și Vă dorește mult spor și în viitor, asigurându-Vă, că nici odată nu va privi cu invidie la realizările mărețe pe cari le veți ajunge, pentru înaintarea neamului Românesc, ci va munci la rândul ei și dânsa, pentru ca cât de des să ne întâlnim, nu în conflicte, ci în Hristos, care singur va putea și ne va da puteri ca, împreună lucrând, în dragostea Lui să înfăptuim adevărata unitate sufletească a tuturor spre înaintarea și înflorirea neamului și a iubitei noastre Patrii.

Cinci ani

1. Doi pești și cinci pâini ¹⁾

— Cu atâtea a plecat la drum Agru-l nostru acuma cinci ani, ca să sature norodul. Și norodul era mare. Norod flămând. Era norodul românilor uniți.

— Unii — mai îndrăzneți — vorbeau chiar de norodul întreg român. De nația întreagă. De întreaga suflarea românească. Cică

---

¹⁾ Cel mai religios și înalt (decă cel mai frumos) ecou al Congresului dela Lugoj, merit să risipească cele din urmă prejudecăți ale fraților noștri ortodocși. — (N. R.).

flămânzește rău și se va sătura. Agru-l o va sătura. Cu cinci pâini și doi pești!

— Cum — întrebau alții mai nedumeriți — cu cinci pâini și doi pești să sature atâta norod!

— Vis și iluzie — vociferau alții și mai nedumeriți!

— Nu credem, până nu vedem — strigau cei din neamul lui Toma!

— Sărmani nebuni — zâmbeau cei superiori cu duhul!

— „Parturiunt montes“ ... — șopteau superlativii!

— Să piară — țipau din răspuțeri fiii Infernului!

— Iar norodul murmura fiindcă era flămând și-și întindea gâtul spre cele cinci pâini și doi pești așteptând minunea.

— Și atunci — acum cinci ani — Agru-l a pornit la drum din Blaj, ca să împartă norodului flămând cei doi pești și cinci pâini.

— În drumul său lung, la distanțe mai mari — Sighet, Oradea, Aiud, Dej, Lugoj — a ținut câte un examen de conștiință. Câte o revizuire a muncii sale de a hrăni norodul. Și a văzut și el și norodul, că s'au săturat și el și norodul. Și a înțeles și el și norodul minunea. A fost lesne de înțeles, că a văzut norodul că în fruntea Agru-lui pretutindeni

Christos a împărțit norodului pâinea și peștele.

— Pentru că ce s'a accentuat la Blaj, s'a realizat pe drumul Sighet, Oradea, Aiud, Dej și Lugoj! Cristos a mers în fruntea Agru-lui și pâinea vieții a fost pâinea împărțită de El (iar peștele simbolul ei): însuși trupul și sângele Său!

— Iată deci, că în cinci ani multe s'au realizat din cele visate la Blaj și s'au adeverit cuvintele: „Dacă Agru-l nimic n'ar realiza, decât atâta, că deșteaptă în conștiința tuturor Românilor de pretutindenea adâncă și ferma convingere, că calea cea adevărată pe care trebuie să mergem este cea demonstrată la Sighet, Oradea, Aiud, Dej și Lugoj, calea pe care înainte merge Eucharisticul-Cristos, iar în urma Lui întreaga suflare românească devotată, supusă, arzând de dragoste curată față de El și gata a-l urma fie drumul oricât de spinos, între orice împrejurări și oriunde, existența lui ar fi complet justificată.“ („Observatorul“. Anul VI, pag. 107).

În Lugoj, ideea și-a ajuns apogeul. Acolo a avea întreaga suf-

lare românească a mers pe urma Eucharisticului Hristos în frunte cu Cel Dintâi Român: iubitul, falnicul și viteazul nostru Rege, iar poporul ingenunchiat într'un sfânt delir în urma sa odată a putut să pronunțe cele mai frumoase două rugăciuni:

3. Trăiască Regele-Hristos! — Trăiască Regele!

— A fost un gest regesc! Un gest, pentru care Regilor istoria le dă epitetul de „mare“!

— Oh, cum s'au sporit cele cinci pâini: în frunte cu Regele a înțeles norodul minunea la Lugoj mai mult ca oriunde, că „Pâinea spirituală e în sine miraculoasă. O pâine de grâu ajunge la puțini și când se isprăvește nu mai e pâine pentru nimeni. Dar pâinea adevărului, pâinea desfătării, pâinea mistică nu se isprăvește, nu se poate isprăvi nici odată. Impărțiți-o la mii de guri și tot va mai rămânea, impărțiți-o la milioane de guri și neatinsă veți găsi-o. Fiecare și-a luat partea ca oamenii și femeile cele infometate în pustiu: cu cât s'a dat din ea mai mult, cu atât mai multă rămâne pentru... cei ce vor veni“. (*Giovanni Papini: Viața lui Isus. Ed. Cartea rom. Pag. 181*).

— Și să zică de acuma cine ce va zice: eu unul voi muri cu convingerea adâncă în sufletul meu, că puterea de viață a Agru-lui rezidă în conștiința trezită a norodului nostru, că

4. Eucharistia este o realitate iar nu un simbol.

— În consecință, dacă Agru-l are de scop trezirea conștiințelor omenești, că această conștiință să fie regulatorul faptelor omenești, atunci drumul Blaj, Oradea, Sighet, Aiud, Dej, Lugoj a dovedit cu prisosință că o manifestație colectivă centrul căreia este Hristos, o manifestație „unde zeci de mii de participanți simt acelaș foc, aceiaș căldură, acelaș entusiasm Dumnezeesc și fiorii aceluiaș contact nemijlocit și real cu cel mai bun, dar tot atunci cel mai drept Judecător al faptelor omenești, unde cu toții simt acelaș ritm în bătaia inimilor când Hristos în Sfânta Eucharistie odată îi strînge la pieptul său sfânt, — este supremul mijloc pentru trezirea conștiințelor și pentru echilibrarea lor, iar conștiința în sens adevărat creștinesc bine echilibrată este singurul *controlor* și *regulator* infalibil al faptelor omenești“. („*Observatorul*“. Anul II. pag. 453).

* * *

— Iată rodele celor cinci ani. Cei puțin ori mai mult nedumeriți s'au edificat, cei din neamul lui Toma smerit își pleacă capetele și zic: „Cred, Doamne“, cei superiori și superlativi cu duhul se freacă la ochi și acum ei sunt cei nedumeriți. — Nu vor trece alți cinci ani și se vor clarifica și dânșii!

— Numai fiii lumii acesteia țină neconținut: „Să piară“. — Dar înzadar țină, pentrucă Agru-Ieste „acțiune“, deci nu se oprește în mijlocul drumului, și este „acțiune catolică“, deci nu o vor învinge!

Scris este!

Nădlac, în Dumineca Regelui-Hristos, 1934.

V. A. FĂNTĂNAR
avocat.

Știința creștină

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iată decl, ivindu-se, în grandoarea și frumusețea sa, știința creștină, numită astfel pentrucă ea se evaluează în Christos, cu Christos și prin Christos, și atinge în el suprema perfecțiune. S'ar putea numi tot așa de bine și universală căci ea este comună tuturor popoarelor, unite în Biserică, îmbrățișează într'un progres regulat și constant știința din toate veacurile și tinde să formeze mănunchi care cuprinde orice adevăr natural și supranatural.

Un tablou sintetic a lui Raphael

Raphael a reprezentat-o într'un mod cu totul minunat în *disputa Sfântului Sacrament*: denumire păstrată prin obicei, dar desmințită prin tonul tabloului, unde nu se află nici dispută, nici discuție, și totul dă, din contră, impresia unei posesiuni liniștite a adevărului.

Acest adevăr, artistul l-a înțeles foarte bine, este Dumnezeu: Dumnezeu în ființa Sa și în perfecțiunile sale, comunicate și răspândite în lumea creată; Dumnezeu cunoscut (prin mîntea sănătoasă) și prin descoperire; Dumnezeu unul în trei persoane;

într'un chip mai particular Dumnezeu în gândirea Sa, *in cuvântul Său subsistent*, în Cuvântul Său, în Christosul Său, sinteză universală. „*Ex uno verbo omnia et unum loquuntur omnia*“. Iată pentruce Christos este în mijlocul tabloului și totul se îndreaptă spre El.

Pe planul superior dedesubtul figurii Tatălui ceresc El apare sub trăsăturile celui mai trumos dintre copiii oamenilor și se oferă să fie contemplat de cei aleși; de augusta Fecioară Maria și de sfântul Ioan-Botezatorul, așezați de-o parte și de alta; apoi de aceia pe cari Dante îi numește „*patricienii regatului pietății și dreptății*“, de marile genii ale cerului, aleși din amândouă Testamentele și dispuși în semi-cerc: de o parte, Sfântul Petru și Adam, Sfântul Ioan și David, Sfântul Laurențiu diaconul; de cealaltă, Sfântul Pavel și Abraham, Sfântul Iacob și Moise, Sfântul Ștefan diaconul.

Dar la dreptul vorbind, nu e mai mult știința creștinească. Ea a ajuns la limita ei; ea s'a pierdut absorbită în viziunea beatifică. „*Știința destruetur*“.

Ea se arată în plină activitate pe planul inferior al frescei. Luminată de Spiritul Adevărului, care, sub imaginea unui porumb înconjurat de glorie, aruncă razele sale spre pământ, ea scrutează minunea minunilor, Adevărul suprem, profund, misterios ascuns sub speciile eucharistice expuse pe un altar neîmpodobit. De fiecare lature stau, ca tot atâtea lumini aprinse la acest focar și date studiului acestui focar, cele mai mari genii creștine ale pământului: între alții Sfântul Ieronim, Sfântul Grigorie cel Mare, Sfântul Ambrosiu, Sfântul Augustin, Sfântul Toma de Aquino, Papa Inocențiu al III-lea, Sfântul Bonaventura, Dante, Fra Angelico.

Acela este adevărata știință creștinească, ce a succedat științei păgâne decând Christos a venit între noi, decând a descoperit secretele cerului, de când a operat Răscumpărarea sufletului nostru și a purificat prin sângele său pământul, marea, astrele, universul întreg: „*terra, pontus, astra, mundus, quo lavantur flumine*“. Ea deschide ochii savantului, către frumusețile lumii și sufletul său către mister. Ea se lucrează cu luminile unite ale minții și ale credinței. Departe de-a le sacrifica pe una

altela, ea găsește în colaborarea lor mijlocul de a realiza cele mai minunate progrese.

Toate cunoștințele omenești pot să se pună sub titlul ei glorios. Regina lor mai întâiu, dulcea și încântătoarea teologie, care se adâncește până la profunzimile misterele Dumnezești. *Filosofia*, în silința sa de-a se urca la prima cauză și de-a explica opera eșită din mâinile Sale. *Dreptul*, bazat pe Dumnezeu și restaurat de Christos. Literatura, poezia, arta, cari își iau din Christos inspirațiile lor cele mai bune. *Istoria*, incapabilă de-a explica, fără Christos, mersul popoarelor, cursul evenimentelor și incapabilă chiar de-a număra veacurile. *Științele experimentale* sau propriu zise, a căror constatări și descoperiri uluitoare ne-ar înspăimânta dacă noi n'am ști că infinitul mare, infinitul mic și diversele forțe ale acestei lumi au fost semănate de Christos ca și cum s'ar fi jucat: „ludens in orbe terrarum“; că ele rămân sub domnia lui și ascultă de glasul său...

Dincolo de știință... până la înțelepciunea desăvârșită

Omul numai cu ajutorul minții poate să fie fără îndoială un savant, chiar un mare savant. Dar el nu merge ca și omul credinței până la capătul rațiunii sale, dincolo de forțele naturale; el nu se urcă până la aceleași culmi: el nu posedă, să îndrăznim a o spune, aceeași nobleță a spiritului.

El nu gustă aceleași bucurii. Căci înfârșit, depe'nălțimile științei creștine ca și de pe vârful unui munte înalt, se deschid vastele și splendidele orizonturi. Savantul, acolo se simte satisfăcut și încântat, în posesiunea deplinului adevăr. El întâlnește acolo un ideal, o idee sublimă, din care se inspiră în toată viața sa. „Gaudium de veritate“.

Ascultă pe un profesor universitar creștin, pe Pierre Termier, cântându-i folosul în toată ardoarea credinței sale: „Această idee, spune el, este orizontul său; ea este cerul său, ea este însuși principiul vieții sale; ea este flacăra ascunsă care încălzește locuința sa; ea este scânteea invisibilă care animă lampa sa de lucru, — ea îl consolează în sărăcie și suferință, — ea îl susține în muncile „plictisitoare și grele“, dela cari nici un om nu este dispensat; ea este alimentul activității sale și tot ea

fi încântă visurile. Unul ca acesta nu trebuie consolată chiar dacă ar face impresia că ar fi nenorocit. El are pentru el ideea sa, bogăție incomparabilă care ține locul tuturor altor bogății și el trece prin viață adesea tăcut și spiritul plin de lumini „cu inima inundată de bucurii misterioase“.

Da, el posedă o adevărată comoară. Departe de mine, așadar, gândul de-a înjosi știința la un trafic uricios, de-a aduce jertfă maniei utilitariste a epocii noastre, după care, orice efort intelectual trebuie să plătească și încă imediat; gândirea nu este interesantă decât în măsura în care ea conduce la un rezultat bănesc; știința n'are valoare decât până când e aplicată și cercetarea științifică n'are alt scop decât aplicațiunile noi fenomenelor cunoscute, sau descoperirea de noi fenomene, susceptibile de a fi aplicate la rândul lor. „Este un spectacol nedemn, declară cu severitate Bossuet, a vedea darurile spiritului servind intereselor vremelnice“.

Dar el nu recomandă mai puțin, de-a exploata știința creștinească, de-a-i trage folosul, de-a o pune în circulație, pentru a câștiga suflete lui Isus Christos. El face aluzie la aceste cuvinte ale Sfântului Bernard: *„Sunt unii cari caută știința pentru a face trafic, e o uricioasă avariție; sunt unii cari caută știința pentru a se sfinți, e înțelepciune; sunt unii cari caută știința pentru a sfinți pe alții, este dragoste“*.

Da, iată minunatele foloase ale științei creștinești. Iată în ce fel ea este bogăția spiritului. Ea-l ridică spre Dumnezeu, pentru a-l încorona de grație și glorie; pentru a face din spirit un instrument de mântuire personală, în practicarea virtuților, în exercițiul creștinesc al carierei la care ea ne prepară; un instrument de mântuire pentru alții prin prestigiul pe cari îl dă și prin concursul său la Acțiunea catolică unde se joacă un rol de rangul întâi. Născută din cruce, ea ne readuce acolo pentru a ne asocia operei mari a răscumpărării lumii.

Iubiți studenți, voi aparțineți unei înalte școli a acestei științe. Fiți-i dar discipolii săi fervenți, strâns legați profesorilor eminenți cari vi-o propun, ascultători lecțiilor lor. Dar voi nu veți uita că acest rod al Răscumpărării îi poartă caracterul. Ca și crucea, de unde se culege, acest rod cu coaja tare care ră-

nește câte odată și cere dela noi, pentru a se desprinde, un efort penibil. Voi veți da acest efort, voi îl veți menține în timpul unui întreg an de studii, ajuturați de harul mântuitor, de lumină și tărie și împintenați de farmecele ascunse ale aceleia pe care autorul Divinei comedii a personificat-o în blânda Beatrice: știința creștină, onoare, bucurie și bogățiile a spiritului omenesc.

Exc. S. MGR. MIGNEN

Rennes, cu prilejul deschiderii anului academic.

Francmasoneria demascată de G-ral de Castelnau

Generalul de Castelnau, în „l' Echo de Paris“, analizează după cum urmează strategia Lojelor :

Francmasonul *Antonelli*, mare orator al Adunării, în discursul închiderii Adunării Marelui Orient din Sept. 1933, ultimul, denunță cu energie pătrunderea „clericalismului militant și fascist“ în toate administrațiunile publice.

Masoneria, spune el, ca toate instituțiunile *stăpâne ale democrației* (notați mărturisirea), se găsește direct amenințată nu numai în principiile sale ci chiar în însăși viața sa (p. 266).

... Cum trebuie să lucrăm ? ...

Printr'o contra-ofensivă arzătoare, pasionată, SECTARĂ, nu mi-e frică de cuvânt ...

Ofensivă contra justiției :

Justiția este deja suspectată de complicitate morală cu adversarii democrației (citiți Francmasonerie) Sunt prea mulți magistrați ai Acțiunii franceze sau fasciste la Paris ca și la Poitiers. Însă dacă putreziciunea este în justiție, să se taie membrii gangrenați sau să se creeze tribunale ale salvării publice.

Ofensivă contra „spiritului unirii sfinte“ :

N'a servit, spune marele orator, decât să umple Republica în cele mai înalte funcțiuni, ca și în cele mai umile, de adversari

intoleranți și nireductibili cari nu așteaptă decât ocaziunea pentru a o trăda.

Să ne amintim, de exemplu, despre ceea ce spunea bătrânul Clemenceau de Weygand: „Periculos..., afundat între preoți până'n gât...”

Omul despre care Clemenceau spunea aceasta, este astăzi șeful statului-major și prin urmare, al armatei.

Și despre câți înalți funcționari ai administrației noastre centrale și provinciale s'ar putea spune același lucru!

Ofensivă contra membrilor învățământului:

Să privim, spre exemplu, în partea învățământului popular, putem tolera acolo cu pasivitate, indiferență ironică, elegant diletantism, pe adversarii democrației?

Se spune că ne batem contra umbrelor morilor de vânt, când denunțăm desfășurarea învățământului confesional și pătrunderea școlii publice primare, secundare și superioare cu maștrii cari sunt oameni de luptă, adversari neînfrânți chiar ai acestei școlii publice, însă știm, că noi luptăm acolo contra unor forțe teribile de reacțiune și oprinare, chiar pentru însăși viața democrației (citiți Francmasoneria P. 271).

Destul deci cu timiditățile și compromisele...

Să trecem energic la ofensivă pe toate terenurile.

Această luptă, pentru laicitatea integrală a statului, trebuie purtată afară de școală pretutindenea unde e necesară, la ministerul de Finanțe, la min. de Afaceri streine, în armată, căci în toate administrațiunile Statului constatăm pătrunderea clericalismului militant și fascist (P. 272).

Ca să fie „*curățitul republican și democratic*” general în statul politic.

Republica republicanilor, democrația democrațiilor, iată care trebuie să fie, în împrejurările actuale, primul cuvânt de ordine al guvernanților noștri.

Și bineînțeles, ca urmare logică și bine calculată de mai înainte: partea leului Masonilor.¹⁾

S. M.

¹⁾ Revista „*Ami du clergé*”, universal cunoscută, a început și ea (26-VI-34) un studiu precis despre F. M.

Fragment din piesa inedită, în III acte :

Să uităm trecutul

de: R. MUNTEANU

PERSOANELE :

Bela Şovary , proprietar	49 ani
Margareta Şovary , soţia lui	43 „
Melania „ fiica lor	22 „
Zoltan Várady , mare proprietar	53 „
Ştefan Crişanu , judecător	27 „

Se petrece la câţiva ani după marele războiu.

ACTUL II.

SCENA VII.

Crişanu. (*Către Margareta*) — D-şoara Melania, după cât ştiu eu, în trecut, a manifestat cel mai profund respect şi devotament faţă de stimaţii părinţi.

Margareta. — Şi astăzi e aceeaşi fată bună şi ascultătoare.

Crişanu. Nu există niciun motiv de îndoială în privinţa aceasta. (*Mai animat.*) Chestiunea cu slăbirea voluntară, doamnă baroneasă, trebuie luată în considerare cu toată seriozitatea. Îmi iau voie să afirm, că d-şoara Melania avea mai înainte o înfăţişare mult mai . . . estetică. Nici nu-mi pot închipui altcum pe fiica d-voastră, decât în felul de odinioară, ca pe un model, ca pe o statuie vie a frumuseţii femeieşti. Cuvântul d-voastră, sunt sigur, ar putea pune capăt cu o zi mai curând acestui regim inadmisibil . . . aproape absurd.

Margareta. D-l judecător se poate convinge însuşi de felul cum Melania urmează regimul, consumând prăjituri şi bând vin. (*Pauză*).

Crişanu. (*Nedumerit; către Várady*) Se poate să exagerez, d-le baron; totuşi găsesc, că d-şoara baroneasă . . . a postit prea sever.

Várady. În privinţa aceasta şi eu vă pot spune, că vă înşelaţi. (*Melania intră din dreapta cu o tavă cu apă pentru Várady*).

SCENA VIII.

Crişanu. — Regret, dar eu trebuie să părăsesc societatea.

Melania. — Unde vă grăbiţi d-le judecător?

Crișanu. — La gară.

Várady. Mai aveți o oră până prindeți trenul.

Melania. (*Șade*) Aveți de făcut numai doi kilometri.

Várady. Țineți seamă și de o întârziere sigură de un ceas.

Melania. Cred că nu e plăcut să așteptați într'o gară atâta vreme.

Várady. În definitiv ce afacere vă presează ? Măine e duminică, sunteți liber. Puteți rămânea, • vă dau automobilul meu, în patru minute sunteți la destinație.

Melania. (*Insinuând cu o nuanță de gelozie*) Poate doriți să întâlniți pe cineva ... pe d-șoarele Gal. Maria și Paula sunt așa de frumoase și se îmbracă cu atâta eleganță. Poate știți că au sosit dela Băile Herculane.

Crișanu. Nu le-am văzut de vreo șapte luni. Nu mai locuiesc în edificiul d-lui proprietar Gal.

Várady. Dl. Crișanu are locuința la soacra mea.

Margareta. La tante Olga ?

Crișanu. Suntem acolo vreo patru chiriași, pe bază de bună învoială.

Várady. (*Cu voce schimbată, mai aspru*) Mi se pare că d-ta faci pe secretarul soacrei mele, d-ta asemenea bani pentru Laszlo. Să vedem numai, când i-ați trimis mai pe urmă ?

Crișanu. Luna trecută.

Várady. Mulți bani ?

Crișanu. Nu prea. Totuși stimatei mele gazde puțini i-au mai rămas.

Várady. Ai văzut Bela ? Așa strică femeile ... adecă bunicele, pe scumpii lor nepoți.

Margareta. Tante Olga a crescut pe Laszlo, îl iubește nespus.

Várady. (*Către Crișanu*) Acum e pe la Balaton ?

Crișanu. A stat puțin timp pe acolo. Am văzut câteva cărți poștale ilustrate, dela el. Din Viena. ..

Várady. (*Cu mânie înăbușită*) Care va să zică, a luat drumul apusului. (*Cu stăruință*) Și pe urmă, unde s'a oprit, vă rog ?

Crișanu. Ultimele erau din Paris și Trouville.

Várady. (*Se enervează. Răsucindu-se pe scaun, își șterge fruntea cu batista*) Ai auzit ? Las' că mie nu-mi scrie, și are

pentruce, dar nici mamei sale ... aceasta e cam mult; (*mai accentuat*) e peste măsură! (*Intimidat de enervarea lui Várady, Crișanu se ridică*).

Melania. (*Ridicându-se*) Ați terminat cercetările în comună?

Crișanu. Mai avem de lucru câteva zile. Luni voi reveni în comună?

Melania. (*Cu voce scăzută*) Sper, că d-l judecător nu va fi reținut întreaga zi. Poate vă rămâne o oră liberă. Conacul Șovary nu e o atracție deosebită. Totuși, cred, că nu e prea plictisitor pentru dv.

Crișanu. (*Evasiv*) Vă sunt îndatorat, D-na baroneasă și d-șoara Melania au binevoit să trecă cu vederea îndrăsneala mea. (*Salută închinându-se. Șovary și Várady se ridică*).

Várady. Vă salut, d-le judecător.

Crișanu. (*Se retrage, apoi revine*) Aveam o geantă cu acte. (*Șovary și Várady șed, convorbesc încet. Crișanu și Melania, câțva timp, rămân izolați*).

Melania. (*Aduce geanta, se oprește la câțiva pași în fața lui Crișanu; ține geanta cu ambele mâni în dreptul pieptului, fără a i-o întinde; reținându-l*) Dv. nu doriți să cunoașteți farmecul înserării din parcul nostru? Când de sus, din tărie, coboară asupra lui o liniște solemnă, unindu-se cu vraja miresmei florilor parfumate. Brațele de umbră ale amurgului se întind și îmbrățișează totul. Un colorit de vis, de feerie din povești, încântă ochiul. Sufletul descătușat pe-un scurt răstimp de sbuciumul trecutului, se înalță, plutind pe aripile reveriei. (*Pauză scurtă*).

Crișanu. (*Închinându-se*) D-șoară Melania ...

Melania. (*Îi predă geanta*) Ne promiteți așa dar pe Luni?

Crișanu. Nu pot făgădui, dar la tot cazul, dacă nu voi fi împiedecat, (*mai tare privind spre Margareta*) și d-na baroneasă nu va avea vreo obiecțiune ... sau d-l Șovary ...

Margareta. Am rugat pe d-l judecător să părăsească preocupările de etichetă. (*Șovary nu intervine. Crișanu, nedumerit, se închină, coboară treptele, iese în stânga*).

SCENA IX.

Melania. (*Înfrântă, obosită, se razimă de stâlpul de intrare. Chemarea ei sună dureros*) Mămico!

Șovary. (*Grăbind*) — Ce dorești copila mea ?

Melania. Mi-e cald. Facem o plimbare prin parc.

Margareta. (*Se ridică*) Vino, Melanio. (*Ambete coboară la braț, ies în dreapta*).

SCENA X.

Várady. (*Enervat*) — Blestemat să-i fie cavalerismul lui ! Refuză să petreacă o oră în societatea unei tinere fete ca Melania, ce întâmplător, animată de un strop de Tokay, dorea o mică distracție. Așa un tâmpit n'am mai văzut ! Bela, în locul lui preferam să mă târăsc pe brânci până la Cluj, doar' nu-i peste lume.

Șovary. (*Calm*) Tânărul s'a comportat corect dela început până la sfârșit. Cred, că știi, că a locuit într'o cameră rechiziționată a casei noastre vreo jumătate de an.

Várady. Știu, firește că știi, doar Laszlo l-a prezentat și introdus în câteva familii bune în Cluj.

Șovary. (*Mirat*) Laszlo ?

Várady. El, fiindcă, așa se vede, n'a avut altceva de lucru. S'au fost împrietenit mai de mult pe front. Acum vreo doi ani s'au întâlnit în Cluj. În fiecare zi erau împreună la soacra mea, la Olga.

Șovary. Margareta o cerceta adeseori. Se poate că acolo va fi făcut cunoștință cu familia mea.

Várady. A fost prezentat și d-șoarelor Gal, familiei Bodor. Laszlo l-a adus și la moșie de vreo câteva ori. (*Cu satisfacție*) Acum plătește și el această prietenie. Laszlo îl pune pe drumuri și pe el.

Șovary. Cum așa ?

Várady. De când nu mai țin seamă de el, Crișanu face pe agentul lui financiar, de câte ori creditorii lui Laszlo își pierd răbdarea. El este intermediarul între Laszlo, Olga și Ana. Când vine Crișanu la noi, știu că Laszlo e strâns în chingă. Pactizează cu Ana, firește în ascuns, dar afacerea merge greu, pentrucă Várady e un diplomat perfect, a făcut școală diplomatică pe pielea sa. Când l-am văzut întrând, credeam că mă caută pe mine, pentru aceea l-am întrebat, ce face prin comună. Dar voiui avea onoare de dânsul și eu, și mai ales Ana, cât de curând.

Șovary. Așa crezi ?

Várady. (*Emoționat*) Laszlo... va îngheța în Franța... aceasta e sigur... e mai mult decât sigur. (*Înecat în plâns*) Acolo... îl las să piară! (*Pauză scurtă*).

Șovary. Zoltan, liniștește-te. Și eu am înghețat de vreo câteva ori pe acolo, și iarăși m'am desghețat, adevărat, că mai ușurat.

Várady. (*Enervat*) Și pe Crișanu, de va pune piciorul în casa mea, îl voi da afară!

Șovary. Zoltan, ție îți spun un lucru, și eu am dat afară din casa mea acest băiat.

Várady. (*Mirat*) Ce anume a făcut nechibzuitul aceasta?

Șovary. Propriu zis nimic, dar nu-i doream societatea; cu atât mai mult socoteam păgubitoare pentru familia mea. Îmi făcea impresia unui om de origine obscură. Nu l-am mai văzut de un an, pentru aceea a intrat cu atâta sfială adineaori.

Várady. (*Mai calm*) Crișanu, n'am ce zice, e un tânăr cum se cade. Știi Bela, și între ei se află și mediocri și aleși, ca la toate neamurile de oameni. Băiatul acesta a îndurat o mare lovitură. (*Margareta și Melania vin din dreapta, urcă treptele terasei apropiindu-se încet de masă. Margareta iese în dreapta*).

BCU Cluj / Centrality Library Cluj SCENA XI

Șovary. — N'am cunoștință despre aceasta.

Várady. Tânărul e din Bihor. În nouăsprezece, tatăl lui a fost ucis.

Melania. (*Ținându-se de spătarul scaunului. Cu voce tremurătoare*) Despre cine e vorba?

Várady. Despre tatăl lui Crișanu, al judecătorului. A fost ucis, zic. Cazul a făcut vâlvă pe timpul acela. Deși eu cred că a fost victimă unei crime comune... (*uitându-se îngrijorat la Melania*) totuși, după cum știe, cazului i s'a dat o altă interpretare, atribuindu-se, firește, tendențios... (*Rămâne cu privirea ațintită asupra Melaniei. Șovary o urmărește îngrijorat*).

Melania. (*Rănită. Cutremurându-se*) Ce grozăvie. Aceasta nu e cu putință. De necrezut! (*Merge șovăind spre ușa din dreapta*).

Șovary. (*Ridicându-se repede*) Ei, Melanio ce-i aceasta? Vezi vinul...

Melania. (*Țipă ușor*) Tă... ti.. (*Lășină, căzând la pământ. Várady sare de pe scau*).

Șovary. (*Alergând spre Melania*) Melania! Copila mea!

— CORTINA —

PROVERBE ROMÂNEȘTI**DESPRE PRIETEN**

Cine e prieten la zile rele (grele), acela e adăvărat prieten.

Nu fii prieten cu omul mâniaș, și cu prietenul mâniaș nu te amesteca.

Prieten bun e acela ce dă sfaturi bune, iar nu acela care îți laudă nebuniile.

Prietenul vechiu e ca vinul vechiu, cu cât se învechește, mai cu bucurie se bea.

Ferește-mă, Doamne, de prieteni, că de dușmani mă voiu păzi singur.

Prietenii nu se cumpără cu bani.

A fi bună de prieteni.

Prietenii se țin cu cheltuială.

Dacă ai bani, ai prieteni și dușmani.

Cei mai mulți sunt prieteni de masă, iar nu și de nevoi.

Prietenii la necaz se cunosc.

DESPRE DUȘMAN ȘI DUȘMĂNIE

Mai bine zece nebuni, decât un dușman.

Un singur dușman e destul să dărâme ce au lucrat o mie de prieteni.

Unde-s doi puterea crește și dușmanul nu sporește.

Când dușmanul fuge, toată lumea e voinică.

Dușmanului să-i dai pâne și sare.

Nici nu-i om, cine n'are dușmani.

Omul fără dușmani, ca râul fără bolovani.

Când ai bani, ai și dușmani.

Dacă ai bani, ai prieteni și dușmani.

Nu da împrumut, că-ți faci dușmani.

Cui îi dai pe datorie, nu-ți mai calcă 'n prăvălie, pierzi și prieteni, pierzi și bani, și-ți mai capeți și dușmani.

Dușmănia strică omenia.

Dreptul e dușmănit de toți păcătoșii.

Spicuite de ION CEPARU.

Archivele sufletului omenesc

Ne-a chinuit liniștea. Am simțit, că din partea ambelor părți este dictată de împrejurări. Ce putea anume să facă pe un ger cumplit, ce era, bietul soldat într'o manevră fie de apărare fie de atac, dacă zile și nopți întregi ar fi trebuit să petreacă sub Cerul liber! Au fost de ajuns încercările din Noemvrie, când nouăzecișicinci la sută dintre morți erau victima gerului și nu a gloanțelor.

Ne am așezat deci și noi și rușii în tranșee și în scurtă vreme am reușit să ne creăm o situație suportabilă, aproape civilizată. Adică un simulacru de civilizație. Batalionul 28 de vânători chiar și pian a avut. A fost o excepție rară!

Dar sobă de tinichea, masa — primitivă, dar totuși masă — pat — o vatră de lut acoperită cu paie — și luminări am avut în fiecare tranșee.

Luminările au avut o importanță deosebită. Lângă lumina lor palidă s'au scris și s'au citit atâtea scrisoare, cari — oglindă fidelă a sufletelor, cari nici când nu s'au deschis cu atâta sinceritate ca în ele — demonstau atâta resemnare, abnegațiune și mai ales înțelegerea înțeleaptă față de rostul suferințelor omenesti!

Dacă s'ar fi găsit cineva cine să le adune și să le așeze într'o arhivă mare, această mai nemerit „arhiva sufletului omenesc“ s'ar putea numi.

În catalogul acestor archive scrisorile Părintelui Gheorghe dela Dumbrăveni sigur sub titlul de „Priceperea delicată a suferințelor altora“, ori la rubricul de „Ajutor grabnic dat celor nenorociți“, sau la grupul de „Înțelepciunea iubirii deaproapelui“, s'ar găsi.

Originalele scrisorilor — până la înjghebarea „archivelor sufletului omenesc“ — le păstrez. Iată câteva din ele.

*

„Domnule Sublocotenent! Gârbovit sub povara alor aproape șaptezeci de ani n'am crezut, că Dumnezeu mă va învrednici să port și alte sarcini decât acele legate de grija sufletelor credincioșilor mei harnici, cinstiți și naivi ca niște copii în credința

lor. Sarcina nouă a venit odată cu războiul. Câtă durere, cât chin și năcaz pentru sărmanii mei credincioși! Și toate se canalizează prin sufletul meu, pentru că eu cetesc scrisorile cari vin, eu scriu scrisorile cari pleacă și eu ascult spovedaniile celor de acasă. — Războiul prea s'a lungit! Prea multe scrisori am scris și am cetit. Prin câteva dintre scrisorile cari ne-au venit, Te am cunoscut, Dragă Domnule Sublocotont. Multă vreme n'am știut, cine le scrie până a venit soldatul Constantin Dragoș în concediu și ne-a povestit, că Domniata scrii atât scrisorile lui, cât și ale celorlalți patru camarazi de ai lui din satul nostru cari servesc la compania D-tale. Faptul că le scrii arată că nu ești lipsit de inimă iar felul cum le scrii, dovedește că ai o inimă bună. De aceasta inimă bună am urgență și mare nevoie: iată pentru ce îți scriu scrisoarea aceasta.

La compania D-tale servește și soldatul Todor Alexuța din comuna noastră. Il știi din scrisorile pe cari le primește dela soția sa și din acele pe cari le trimite el scrise de D-ta. De doi ani a plecat și n'a fost acasă de doi ani. A lăsat acasă o soție tânără și frumoasă. Tânăr și frumos este și el, că-l știi. Frumoși amândoi și la suflet. Eu știu că sunt duhovnicul lor. Ambii supoartă mizeriile supraomenești ale războiului cu resemnare creștinească și cu speranța în inimile lor tănere, cari abia de patruzeci de ani dacă bat socotiți anii amândurora la un loc.

Și acum martirul lor este în temeliile lui amenințat cu prăbușire. Și ar fi păcat de două suflete!

Căci iată ce s'a 'ntâmplat: Am fost expuși și noi la înviazalia aliașilor noștrii. Dacă rușii — sau chiar tătarii — ar fi venit, n'ar fi lăsat în urma lor atâta jale, cât au lăsat aceștia. O sărmanul nostru Ardeal și sărmanul popor român! Știi ce înseamnă brutalitatea teutonă: Șederea lor de vreo câteva zile înseamnă ruina materială și morală a satului întreg. Bătrânii și copiii plâng după cea din urmă măsură de porumb, iar femeile rățesc prin păduri căutându și moartea. Intre ele și nevasta lui Todor Alexuța. Din scaunul de mărturisire știu, că este nevinovată, de aceea nu tradez secretul mărturisirii, când îți scriu aceasta. Dar ce va zice soțul ei, dacă cândva, târziu, va veni

acasă, și va găsi un copilăș al cărui tată n'a putut să fie. E om și el și slab și primitiv. El dacă se va întoarce din război bucurie și fericire va aștepta să găsească acasă și nu va putea suporta greutatea durerii, — și se vor prăbuși amândoi sub greutatea crucii grele. Ca să mântuim două suflete — ori mai bine zis trei — iată pentruce ți-am scris scrisoarea de față. Numărul celor perduți în desperarea crește și așa în mijlocul nostru, deacea ajutor grabnic implor pentru aceste suflete nevinovate, pe cari le cunosc și pentru cari ar fi păcat să piară, precum pierdere imensă este moartea oricărui suflet.

Dacă l'ați lăsa grabnic, dacă l'ați lăsa imediat pe Todor Alexuța în concediu, toate s'ar aranja bine. Ar fi la timpul său de credința că copilul este al său. Și nici n'ar ști nici ei, nici noi, ci numai bunul Dumnezeu, că oare n'ar avea aieva dreptate! Iar bunul Dumnezeu nu s'ar supăra pe noi pentru aceasta mică păcăleală, ba poate ar și zâmbi de acolo dintre nori pe noi, mai ales pe D-ta, căci pentru mine e tot una, eu sunt bătrân, cu un picior în groapă și n'am pe nimeni în lumea aceasta. Dar D-ta ești încă tânăr și poate ai o soție, ori copii, ori vre o soră, ori mireasa ori părinți acasă, pe cari sigur i-ar ocroti bunul Dumnezeu în schimbul ajutorului grabnic, pe care știu sigur că-l dai acestor nenorociți ai mei.

Dumnezeu să te aibă în paza sa. — Gheorghe, preot în Dumbrăveni.

* * *

O inimă de aur și suflet nobil, o iubire sfântă și sfântă naivitate — așa fi strigat eu după ce am citit scrisoarea, dacă n'ar fi trebuit să-mi trag capul între umere: mișcare reflexă în urma bătăii tunurilor, cari trăgeau neconținut în noi. Mai ales „sfântă naivitate“ așa fi voit să strig văzând că bunul meu Părinte dela Dumbrăveni mi-a atribuit niște puteri, pe cari în rangul meu „înalt“ de sublocotenent în armata austro-ungară le puteam avea numai în imaginația fecundată de roua celei mai desăvârșite iubiri de oameni a părintelui Gheorghe.

Mai ales acum ce pot să fac — am meditat eu mai departe, fără ca să uit să-mi trag capul între umere de câte ori exploda câte un granat ori șrapnel aproape de mine — când chiar și

concediile sunt sistate în urma mișcărilor, cari au schimbat liniștea vieții de tranșee de vreo câteva zile încoace. S'au sistat și pace! Nu merge nimeni în concediu, nici trupă, nici ofițer. Avem ordin dela Comandamentul suprem — și apoi ce pot să fac eu, bietul sublocotenent și cine aude aici bătaia de inimă a Părintelui dela Dumbrăveni!

Totuși după ce s'a lăsat asupra noastră noaptea cu aripile-i aducătoare de liniște, cel dintâiu gând mi-a fost să fug până la Domnul Maior, comandantul Batalionului, maiorul Luca, suflet de român în armata austriacă, pită de om... I-am dat scrisoarea. Și-a sucit zdravăn mustețele până a cetit-o, de două-trei ori a înjurat, cece oarecumva am simțit eu că a fost în favoarea lui Todor și când a terminat cetitul mi-a spus numai atâta:

— Vezi așa e românul, și sufletul și-l dă pentru alții și Părintele Gheorghe dela Dumbrăveni e preotul român: bulionul de fermentație, care face ca aluatul, ce este poporul român, să dospească și să crească“.

— Dar ce are să fie cu Todor Alexuța? l'am întrebat eu brusc deoarece nu m'am știut ridica deasupra primejdiei momentane, care acolo plutea deasupra capului bietului om.

— Ei dragul meu, dacă Părintele Gheorghe dela Dumbrăveni are minte, nici noi nu trebuie să fim proști și dacă Sfinția Sa atâta încredere a pus în noi, atunci aceasta nădejde nu trebuie să fie înșelată pentru că izvoarește din cele mai frumoase două sentimente: iubirea de aproape și conștiința îndeplinirii datorințelor la postul unde ești pus. — Alexuța va merge deci în concediu și uită cum: știi că Pavel, servitorul meu, a căzut ieri lovit de un granat în drum spre regiment, îl iau pe Alexuța de ordonanță și mâine îl trimit acasă la mine, și îi voi da voie să meargă și acasă la el pe vreo săptămână. Gata.

* * *

A trecut timpul. A doua oară s'a gătat pădurea să-și scuture frunzele peste tranșeele noastre — deja pe frontul de vest — când iar am primit scrisoare dela Părintele Gheorghe.

În căldura soarelui de toamnă m'am scaldat și Cerul veșnic albastru al frumoasei Italie l'am văzut — cu mici dsshizături de nori, tot atâtea porțițe pe cari intră în Cer sufletele descātu-

șate din noroiul acestei vieți — când i-am cetit scrisoarea : „Dragul Meu Prieten ! Sunt suflete umile pe acest pământ, viața cărora e veșnică pocăință pentru păcatele lumii întregi și jertfă ineputabilă adusă de bună voie dreptății Dumnezești ; sunt rugăciuni, cari trăiesc în ochii oamenilor și este fericire, care bate Cerurile : iată Todor Alexușa, nevasta sa și copilașul lor ! Dumnezeu să te albe în paza sa. Gheorghe, preot, paroch în Dumbrăveni“.

Două decenii s'au scurs în veșnicia timpurilor decând Părintele Gheorghe a scris scrisorile aceste și abia un an decând el în liniștea cuceritoare de suflete a cimitirului din Dumbrăveni, sub umbra unei cruci de lemn ascunsă între flori, pe care primăvara zburdalnic dansează fluturii cu aripi de cristal, doarme somnul păcii eterne.

Așa am găsit acest mormânt când am mers să mă închin memoriei Aceluia, trupul căruia trudit îl ascunde și în tăcerea grăitoare a primăverii un imn mi-a cântat mormântul mut : că a suferi încă este un rost al vieții pe acest pământ și că secretul fericirii este una cu secretul suferinței, Icare cântare de bucurie și de triumf știe cânta . . . .

Dr. ALEX. FĂNTĂNAR.

Prietinul meu¹⁾

Să vă spun cum i-am făcut cunoștința :

Auzisem vorbindu-se mult despre El, dar nu-l luam în seamă.

În fiecare zi îmi trimitea daruri, și nu-i mulțumiam niciodată.

De multeori mi-a dat să înțeleg că ar dori prietenia mea, dar eu rămâneam și pe mai departe nesimțitor.

Pe drumuri eram fără sălaș ca val de mine, nenorocit și flămând, primejduit clipă de clipă ; El îmi oferi adăpost, como-

¹⁾ Traducere din „L'amitié de Jésus-Christ“ par R. H. Benson — unde poartă nota : „spicuită dintr'un manuscris vechiu“.

ditate și hrană; mă asigură împotriva oricărei primejdii; dar eu rămăsei mereu nerecunoscător și ingrât.

Insfârșit mă întâlni pe drum și cu lacrimi în ochi mă rugă zicându-mi: „Vino de locuiește cu mine“.

* * *

Să vă spun cum se poartă cu mine acum :

Prevede toate lipsurile mele,
Imi dă mai mult decât nici nu îndrăznesc să cer,
Intrece toate dorințele mele,
Mă roagă să-i cer mai mult,
Nu-mi aduce aminte nicidecum de nerecunoștința mea de
altă dată,

Nici când nu mă mustră pentru nebuniile mele din trecut.

* * *

Să vă spun acum ce gândesc eu despre El!

E pe atâta de bun pe cât e de mare,
Mă iubește cu o dragoste pe atât de arzătoare, pe cât de
adevărată,

E pe atât de darnic și mărininos în făgăduințe pe cât de
credincios în a le împlini,

E pe atât de jaluz de dragostea mea pe cât e de vrednic
a o avea singur El,

Tot ce am îi datorez Lui, dar El vrea ca eu să-L numesc
„Prietenul meu“.

D. O. M.

BIBLIA ÎN 20 PAGINI — LECȚIA XV-a

Cărțile istorice ale N. Testament

Evangelhiile sinoptice sunt numite așa pentru că, asemănându-se, pot fi așezate paralel, formând așa niște table comparative numite „*sinoptice*“ sau „*sinoapse*“.

Sf. Mateiu, sau Levi, publicanul Capernaumului, devenit apostol a scris Evangelhia sa în limba arameeană pentru iudeii din Palestina; însă textul arameean se pierdu repede, și noi nu mai avem decât traducerea greacă. — Scopul Sf. Mateiu este de a dovedi fie prin mărturiile cărților sfinte, fie prin faptele, că Isus Christos e adevăratul Mesia.

Sf. Marcu. — Ioan Marcu, verișorul lui Varnava și tovarășul Sf. Petru, a scris Evanghelia sa în grecește pentru iudovii convertiți și în special pentru a dovedi Divinitatea Mântuitorului nostru I. C. deaceea insistă mult asupra minunilor Lui. Povestirea sa se deosebește prin concizie, prin iubirea amănuntului precis; folosește de obicei stilul direct și timpul prezinte.

Sf. Luca. — Medic, Doctorul de Antiohie și tovarășul Sf. Pavel a scris în grecește pentru nejudovii convertiți. Intenția sa, e deasemenea de a dovedi Divinitatea lui I. C.; însă el vrea să facă o lucrare mai complectă și mai coordonată decât ceilalți Evangheliști. Singur el este acela, care ne-a păstrat frumoasele cântări ale Mariei, ale lui Zaharie, ale îngerilor și alui Simeon. Greceasca Sf. Luca, e a unui perfect elenist. Câteva ebraisme pe care le întrebuițează se explică prin documentele de care s'a servit.

Evanghelia IV-a a Sf. Ioan. — Ioan, discipolul mult iubit, a scris Evanghelia sa către sfârșitul vieții sale, pentru credincioșii bisericilor din Asia. Scopul său, e fără indoială de a completa celelalte evangheli, însă mai ales de a ne arăta viața internă și divină a „Cuvântului“ întrupat, pe când celelalte trei l'au arătat mai ales în viața sa externă și în relațiile lui cu oamenii. De aici mai multe discursuri decât fapte. De altfel discursurile de obicei morale la sinoptici, sunt mai curând dogmatice la Sf. Ioan. Chiar faptele și actorii au ceva mai ideal la Sf. Ioan.

Faptele Apostolilor. — Acest titlu nu corespunde conținutului căci Sf. Luca autorul, ne dă numai o parte din predicăția Sf. Petru și mai ales a Sf. Pavel. Autorul își propune de a dovedi adevărul Creștinismului prin minunata și rapida lui dezvoltare, în mijlocul lumii izraelite și păgâne. Toți sunt de părere că această carte are o valoare istorică de neprețuit căci fără ea noi n'am înțelege nimic la începuturile bisericii.

LECȚIA XVI.

Cărțile didactice ale N. T.

A. Epistolele Sf. Pavel

Numărul și ordinea. — Noi avem dela Sf. Pavel 14 epistole care se pot clasa în trei grupuri: 1) Două către Tesalonicieni

scrise în 52; 2) Epistola către Romani; cele două către Corintheni, către Galateni (56-58); 3) Epistola către Filipeni, către Efeseni, către Coloseni, către Filimon, către Evrei; cele 2 către Timotelu și Ep. către Tit (62-67).

Limba și stilul. — Limba Sf. Pavel prezintă:

1. O energie extraordinară: „Quotiescumque Paulum Apostolum lego, mihi videtur non verba audire sed tonitrua“. (S. Ieronim.)

2. Multă viață: antiteze, metafore uimitoare, întrebări și interpelări directe la auditor și la cititor.

3. *Bogăție uimitoare de idei.*¹⁾ Câteodată absența unor cuvinte deja existente pentru a exprima noul concepte creiază o oarecare obscuritate.

4. *Minunata lui adaptare:* Apostolul se face „tot pentru toți și pentru toate“.

5. *Absența desăvârșită a intențiilor literare:* Efectul e cu atât mai puternic cu cât nu e căutat.

Forma exterioară. Trei părți: 1) Salutarea. 2) Corpul scrisorii cuprinzând o parte dogmatică și o parte morală. 3) Concluzia cu un caracter personal și afectuos.

Epistolele catolice: numite așa pentrucă se adresează diferitelor biserici. — Sunt cele 7 următoare

Epistola Sf. Iacob: Amintește necesitatea operelor bune. Limba e sentențioasă. A fost comparată cu discursul de pe munte a Mântuitorului I. C.

Epistola I-a a Sf. Petru: Suferința de pe pământ este principiul proslăvirii noastre în cer.

Ep. II-a a Sf. Petru: Necesitatea unei vieți sfinte pentru a nu cădea în erezie.

Ep. I-a a Sf. Ioan: Intovărășia Evanghelia lui, formându-i un fel de introducere.

Ep. II-a a Sf. Ioan: Dedicată „Electae Dominae“ pe care Sf. Ieronim o crede a fi o biserică. Recomandă iubirea frățească.

Ep. III-a a Sf. Ioan: Mulțumește lui Gaius pentru primirea făcută misionarilor.

Ep. S. Iuda: Descrie erorile și moravurile ereticilor, pentru ca credincioșii să se ferească de ei.

¹⁾ Teologia întreagă se bazează pe doctrina Sf. Pavel.

LECTIA XVII.

Cartea profetică a N. T. : Apocalipsul.

Caracterul acestei cărți. Ea încheie Divina Epopec a cărei prim cânt este „*Facerea*“, introducându-ne în „splendorile vieții“ veșnice, precum „*Facerea*“ începuse cu Dumnezeu, pentru a ne povesti opera creației. Până când misterele acestei cărți să ne fie deslușite, putem să le socotim de acum ca și cântul final al Poezilor sacre: numeroasele Doxologii pe cari le conține, adevăresc acest caracter.

Scopul său e de a întări credincioșii contra erezilor și a îi încuraja prin perspectiva sosirii glorioase a Mântuitorului nostru.

Tălmăcirea

I. Sistemul istoric. — Acest sistem vede aici o scurtă prescurtare profetică a istoriei bisericești.

Holzauer vede aici 7 epoce ale Bisericii:

1. *epoca seminală* sau apostolică;
2. *epoca irigativă* sau a martirilor;
3. *epoca iluminativă* sau a doctorilor, dela Constantin cel Mare până la Carol cel Mare;
4. *epoca pacifică*, dela Carol cel Mare la Carol al V-lea.
5. *epoca purgativă*, dela Carol al V-lea, până la venirea unui mare Papă și a unui mare stăpânitor. Epoca în care suntem acum.

6. *epoca consolativă.*

7. *epoca desolativă* sau a lui Antecrist.

II. Sistemul preterist (referitor la trecut). — Raportă partea cea mai mare a Apocalipsului nu la viitor, ci la primele timpuri ale Bisericii până la Constantin.

III. Sistemul eschatologic (referitor la sfârșitul Bisericii.) — Crede că afară de primele trei capitole cari se raportă timpurilor sf-lui Ioan, toate celelalte ratează de sfârșitul lumii ceea ce explică obscuritatea lor.

Doxologii. — Admirabilele doxologii ale Apocalipsului, depășesc în măreție și mișcare lirică, tot ceea ce arta și poezia au puțut crea mai perfect. E de remarcat că cel mai mare număr de doxologii se găsesc în ultima carte inspirată.

Sublimul în Apocalips. — Nici o carte omenească nu dă o idee așa de înaltă, a măreții și malestății Dumnezești. Ea e exprimată, e adevărat, într'un limbaj simbolic, însă chiar simboalele măresc impresia generală.

Autorul. — Autorul este Sf. Ioan Evangelistul, care din exilul său din Patmos, trimite această carte sub formă de scrisoare celor șapte Biserici ale Asiei.

Dr. B. D.

PSALM PENTRU SBOR

*Mereu, mereu aceeași îndoială,
Neliniști vagi și temeri și căderi!
Răsare had, ca izul prin spoială,
Noroiul rătăcirilor de eri.*

*Când sunt de ceru' albastru mai aproape,
Descătușat de patimi și de munci
Și-alunecă pe veștedele-mi pleoape
Zefire vii din alte lumi, atunci*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Sosește spaima, neagră rândunică —
Cu aripile putrede de ploi,
Și simt în preajmă iar, cum se ridică
De prin morminte vechi, uitați strigoi.*

*Mi-s ochii sidefii... sticlesc de groază —
Simt sufletul de-un dor smintit tânjind,
Privesc în hău și nu văd nici o rază —
Ocol îmi dau toți demonii rânjind..*

*Începe lupta ce, mai dinainte
Simț cum o pierd și-acuma, pas cu pas,
Scrâșniri și spasm în patima fierbinte —
Amar regret în chiar doritul ceas,*

*Și-apoi durere, scârbă, blestem, sânge
Și iar un mai puternic legământ!
Nu dispera, o, suflete! nu plânge:
Aceasta-ți este soarta pe pământ.*

Destul că lupți să birui ispitirea
Și-atunci, când fără voie ai căzut,
Tu, cel dintâi, îți blestemi rătăcirea!
Ce poți să faci mai mult și n'ai făcut?

Să nu nu-ți pierzi nădejdea! ține minte
Că și Isus pe cruce-a disperat;¹⁾
Și tu ca El, sub cel a-tot Putințe,
Apleacă-te supus și 'nsângerat...

Nu te 'ntrista, o, sufletul meu, cântă!
Și bucură-te 'n chinuri de nespus,
Cu cât mai crude lupte te frământă
Cu-atât ești mai aproape de Isus.

Căci pacea adormirii nu e dată
Pe acest tărâm de spaime, celor drepti,
Ești pururea în luptă 'nvierșunată
Când alt liman mai limpede, aștepți.

Spre a 'nvia din morți, aceeași cruce
Cu 'ntinse brațe-așteaptă trupul tău,
Aceiași îngropare ce-ar să urce
Din munci și putreziri, lăstarul nou!...

DINU SOARE

---

¹⁾ Pateticul Lui strigăt „Doamne, Doamne, de ce m'ai părăsit“ n'a fost deloc un act (nici chiar un gând) de disperare. Isus a repetat numai rugăciunea lui David (Vezi psalmul XXII, vulg. XXI, care e tocmal exprestunea unei încrederi nemarginită a dreptului în providența Bunului Dumnezeu).

— Cel din urmă cuvânt al lui Isus a fost „In mâinile tale, Doamne, îmi dau sufletul meu“, vorbe de încredere fiască pe cari mulți creștini le spun înainte de a adormi. — (nota red.)

TRANSILVANISM LIRIC

Versuri de KIBÉDI SÁNDOR¹⁾

FIUL ARDEALULUI

*Pe un pistriș pisc de munte uriaș
Căzut-a, în culori de curcubeu,
O lacrimă din ochiu de Dumnezeu:
— Ardealul.*

*Tot natul de pe acest pământ
Il simte în suflet întreg fiorul sfânt.
Intreg, sau păticea lui de foc, brary Cluj
Aici și sângele-i mai roșu,
Ca intr'alt loc.*

*Durerea este mai adâncă
Și gândul e mai greu,
Dar cântecul, pe vîrf de stîncă,
E mai sonor, resbătător,
Și-n ape limpezi, cristaline,
Se scaldă al său popor!*

---

¹⁾ Poetul Kibédi Sándor este o nouă apariție în literatura maghiară din Ardeal. Dăm în alt loc, câteva traduceri din volumul său, intitulat: „Megjött a reggel”, adică: S'a făcut ziua. Pe lângă mentalitatea sa transilvanistă, dl. Kibédi mai prezintă pentru noi interes și prin faptul, că e de origine românească. În cursul războiului despărțit de tatăl său, Vasile Hapca, din Maramureș, abia după publicarea poesilor ungurești, s'au regăsit, și tatăl său scriindu-i, îl întreba, de ce și-a schimbat numele? Il întrebăm și noi frățește. Poate poetul ne va de o deslușire, care să ne liniștească. — Volum de versuri al lui Kibédi-Hapca, a apărut acum trei ani în Cluj.

Se sbuciumă viața pe câmpuri înverzite.
 Se umflă mugurii în flori imbobocite,
 Și-n sînul fecundat al stîncilor
 Se coace-n taină, aur lucitor,
 Și boare lină adie asupra lor.

Cântări de primăvară în inimă-mi răsună,
 Cântări cu roua și cu lacrimi se adună,
 Potirul sufletesc, în mine, cu amploare,
 Se umple de idee, de viață și de soare,

În cântul meu cuvântu-i, 'nalt și sfânt,
 Eu deslușesc din slavă acest pămînt,
 Și cânt cântarea lui, poporul lui,
 — Eu, fiul Ardealului.

VIS ARDELENESC

Cu sărutul părintesc pe frunte

Așorm și visul mi-l visez,

Ca dar, trimis de Tine,

Doamne!

Noaptea, cu mii de ochi-i lucitori

Nemărginirea îmi zâmbeste,

Și eu cu zâmbet îi răspund.

Și perina la capătăiu mi-e muntele din Maramureș

De legănat îmi cântă Târnavă'n ureche.

Și umerii mi-i netezesc vechi prietini:

Oltul, Someșul și Mureș.

Pe codrul din Marghita eu mi-am întins piciorul

Și trupul mi-l sărută cald

Bihorul viforos, Sălajul,

Și 'ntunecatul Făgăraș.

Și-mi cântă lin, ca din surdină,

Țiganul cel duios și oacheș,

A Ardealului străbun, suflare.

*Ascult, ascult, visând înlăcrimat,
 Și adorm adânc și lin,
 Și iar visez, visez.*

AL MIEU EȘTI, ARDEALULE!

*Ardeal micuț, tu ești al meu!
 La sânu-mi cald apleci obrazul tău.
 Obrazul tău e ca și-al mamei mele,
 Ce 'n sin păstrează chipul copilului iubit,
 Și când hotarul țării sale a părăsit.
 Ești sfânt și tu, ca mama ce m-a purtat la sân,
 Micuța mama mea, cu ochii ei cu jind,
 Și ochiul tău genune-i, mister armonios,
 Cu adâncuri grăitoare și duioșii profunde.
 Tu mi-ai șoptit, să plec în lume,
 Să fac, să-ți strălucească fața,
 Să scald în raze luminoase
 Trupul iubit, ce m-a născut,
 Și să-l îmbrac în haină ca zăpada,
 Să lumineze'n întuneric.
 Vai, mamă, în drumul meu nu me 'nsoțește soare,
 Ci întuneric fără mângâiere.
 Totuși mă duc, mă duc,
 Micuț Ardeal, iubită mamă,
 In cap îmi fiue nebuna larmă tunătoare,
 Dar eu pășesc în lin și ritmic pas,
 Și mamă voi ajunge, încet la țintă.*

DOUĂ SATE

*Doamne,
 Isvorul problemelor aflate,
 Cum, tu mă porți pe dungă
 De stâncă ascuțită!
 Și pe cărarea, la care m-ai adus,
 Tot mărâcini răsar, la fiecare pas.
 De pretutindena săgeți urgisitoare,*

I-mi vin și aici, în față,
 Când tunetele sfarmă,
 Și sânge, din vinele tăiate,
 Improașcă în sus, spre soare,
 Cine, oare, îl sbea ?
 Și acolo, unde de aici m'ai svîrlit,
 Rămas-a oare, o flacără măcar,
 In cuibul părintesc,
 — Pe glia secuiească ? ...
 Sau doar s'a stins în noapte
 Și amintirea razei de flacără, lumina,
 Ce inima-mi svîrlia ... ?!
 Da, inimi impetrite, și sufletele stinse,
 Sunt și aici și acolo.
 Nimica nu se mișcă, nimica nu visează,
 Deși văzui, odată, cum iezerul din munte
 Clocote și frământă rebele isbucniri,
 Iar cele două sate stau, stâne nemișcate.
 Și unde (sunt) apostoli, University Library Cluj
 Să verse în ele suflet !

Traducere de Dr. ILIE DĂIANU.*

ISTORIA :

Evanghelia și Pace¹⁾

Preocupat de acel zăngănit al săbiilor ce cu drept îngrijorează pe oricare adevărat creștin P. Victor N. Popescu, în numărul din Noembrie al „Revistei Fondațiilor Regale” dă alarmă într'un articol intitulat „Evanghelia și Pacea între popoare”.

* Tot lui Al. Kibédi datorim noua transpunere a lui Eminescu în ungurește. — (n. red.)

¹⁾ Rolul de tot precumpănitor al Bisericii universale în originea și dezvoltarea civilizației moderne l-a arătat revista noastră de mai multe ori (Vezi de pilda „Observatorul” An. III. p. 8-14). — Pentru detalii recomandăm cartea intradepăr epocală a profesorului universitar francez Jean Gutraud : „Histoire Partiale, Histoire Vraie” (Beauchesne 4 vol.), unde găsim răspuns documentat la aproape toate erorile istorice cari sunt colportate neîncetat în ziare, reviste, saloane și . . . până în manualele școlare cele mai răspândite, fie în Franța, fie la noi. — (nota red.).

Sincer iubitor de pace, autorul nu se sfiște a mărturisi că este o iluzie a crede în eterna pace, atâta vreme cât vor exista popoare care, fără să ție seamă de porunca moralei, vor călca în picioare pacea și se vor da la asasinat prin războaie cu cei mai pacinici. Aduce însă aminte că Fiul lui Dumnezeu nu s'a lăsat răstignit pe Cruce, pentru a se întemeia o cruce roșie, a se crea cruci de onoare și de fier, ori pentru ca crucile de lemn să se așeze la căpătâiul celor uciși de armele creștinilor. Fiindcă Hristos a venit pe pământ ca să aducă pace între oameni. Nimic mai exact și mai frumos spus.

Drept are și când zice că înarmările nu pot asigura pacea, ele aducând mai curând sau mai târziu tot la acea groaznică și necreștinească vărsare de sânge, ce război se numește. „Nu însemnează deloc că dacă în trecut au fost războaie, trebuie numai decât ca și în viitor să fie tot așa. Pacea ce domnește în Cer, trebuie să domnească și pe pământ. Pacea lui Hristos nu se menține însă prin înarmări, ci prin propovăduirea și dezvoltarea Evangheliei între toate popoarele și în spiritul ei cel adevărat“. P. Victor N. Popescu crede însă, că Biserica păstrătoare a Evangheliei nu și-a îndeplinit rolul de misionară a Păcii, așa cum a îndatorat-o Hristos, întemeietorul ei. „Impărțită în biserici naționale, stând la dispoziția guvernelor ce vor s'o folosească aservind-o“ pretinde autorul, Bisericii „se datorește măcar în parte, acel spirit războinic ce a stăpânit Europa“. Ca să-și dovedească aserțiunea, afirmă că „războiul de o sută de ani în care Biserica Catolică a fost implicată, prigoana hughenotilor de către catolici, osândirea lui Savonarole, a lui Huss și alătea victime ale Inquiziției“, sunt opera Bisericii. Foarte creștinește și imediat după ce face această afirmație, liniștește pe catolici spunând, că Dumnezeu „iartă greșelile ori cât de mari ar fi ele, dacă lumea s'ar hotărî în sfârșit ca de acum înainte să trăiască în dragoste așa cum cere Evanghelia“.

De asta nu aveam nici o îndolală. Mai optimiști decât P. Victor N. Popescu, nu credem că trebuie să treacă mil și mii de ani până când omenirea va ajunge să privească războiul ca o formă de asasinat în masă. Suntem convinși că Biserica unind pe toți creștinii prin dragoste și blândețe, poate face minunea

această într'o clipă. Principalul este ca să voim aceasta și, cei ce voim pacea, să ne dăm bine seama ce voim și cum ne putem realiza dorul nostru.

Suntem chiar datori să lucrăm așa. Nu numai pentru că, dacă suntem creștini, nu trebuie să uităm o singură clipă că Hristos vrea pace; dar și fiindcă nu vom întemeia noi pacea lui Hristos, pacea o va aduce acea revoluție universală care, distrugând popoarele și clasele, va impune prin teroare pacea, pe care creștinii nu vor fi știut să o păstreze prin iubire de oameni, de adevăr și de dreptate. Avem de ales între pacea prin dragoste și prin sânge.

Așa fiind, ne bucurăm că autorul articolului apărut în coloanele Revistei Fondafiilor Regale, o propovăduiește, dar regretăm că nu este tot atât de documentat cât e de inimos. De și-ar fi dat puțin osteneală mai multă, cetind autorii cu autoritate științifică nediscutabilă, autorul ar fi aflat că hughenoții și toți protestanții, afară de anglicani poate, au pus în primejdie unitatea statelor în care au încolțit. Albigenzii puneau în primejdie însăși organizarea socială a Europei. Hughenoții săpau temelii Statului Francez cu sprijinul Angliei și al Olandei, iar protestanții din Germania au biruit cu sprijinul Suediei și al Franței catolice. Azi un învățat ca Charles Bertrand a dovedit că în Spania Ovreii, fanatici în credința lor, lucrau cu Arabii ca să strice unitatea Statului.

Cu aceasta nu înțelegem să apărăm Inchiziția, dar voim să spunem că nu Biserica lui Hristos, ci Statele ca atari s'au slujit de inchiziție spre a-și apăra unitatea lor și că puterea lumescă a combătut pe Reformați, ca pe niște secte ce primejdiau unitatea Statului și colaborau cu inamicul din afară. Biserica Catolică, Ecumenică sau Universală și Capul ei, n'au de ce fi făcuți răspunzători de acestea. Poate, că unele biserici locale sau naționale, un anumit cler vor fi vinovați; dar atât nu ajunge pentru a zice, că Biserica lui Hristos, a contribuit ca spiritul războinic să domnească în Europa.

A spune că în războiul de o sută de ani a fost implicată Biserica, este o eroare. Uite ce spune Larousse de acel război: A durat între Franța și Anglia din 1337 la 1453 și a provenit

din aceea că Regii Angliei aveau pretenții la Coroara Franței. Bănuesc că autorul s'a gândit la războiul de treizeci de ani, ce este socotit drept un război confesional. Dar și acesta, tot Larousse o spune, a purces „din ambițiile Casei de Austria“. Faptul că în acest război protestanții au fost sprijiniți de același Cardinal de Richelieu care în Franța îi combătea, vorbește mai clar ca ori și ce în favorul ideii că aci nu e vorba de Biserică ci de cu totul altceva: de politică și de imperialism dinastice ori naționale.

Să nu fim deci nedrepti cu Biserica. Să nu-i punem în spinare, ce nu se cade. Biserica reprezentată prin Scaunul Romei, nu a intervenit decât pentru pace sau la armistițiu, pentru apărarea Italiei de cotropitori, a Creștinătății de Turci și pentru liberarea Sfântului Mormânt.

Nici să nu aducem cu orice chip spuză pe turta altora.

Cu toate astea, autorul exclude dela osândă, laudă chiar „biserica ortodoxă“. Asigură că bisericile ortodoxe nici când nu s'au războit între ele, decât acum de curând. Speră că așa precum „secole de a rândul au format o comunitate sufletească, împiedicându-le să se lupte între ele“, alianța balcanică ar fi mai durabilă „dacă la consolidarea ei ar lua parte conducătorii bisericilor ortodoxe, refăcându-se în parte ortodoxia unitară de altă dată“.

Mai întâi: Nu este exact că ortodoxii nu s'au luptat nici odată între ei. Intre primul regat bulgar și bizantinii au fost războaie nenumărate. Bulgarii și Grecii au început să se războiască din 668. Teheric, Hanul Bulgarilor, se botează la Constantinopol luând în căsătorie o nepoată a Impăratului, la 771. Urmașii lui continuă totuși a se război cu bizantinii și deși Boris creștinează întreg poporul (861), după bătălii „în care se comit acte de o barbarie grozavă“, Regele Ladislav e ucis și boerii bulgari se supun Impăratului Vasile Bulgaroctonul, în 1018, când face din Bulgaria o provincie bizantină. Așa se încheie primul regat bulgar. La 1186, Asan întemeiază al doilea regat bulgar cu concursul Românilor. Asanizii sunt în continuu război cu Grecii până ce Turcii sub Murad, cuceresc Bulgaria care mai rămăsese independentă, în 1389. Deci dar: Ortodoxia,

n'a împiedicat pe Greci și pe Bulgari a se măcelări cinci secole. Abia se sfârșește în sec. XVI. vrășmășia răsboinică dintre ortodoxii bulgari și ortodoxii bizantini, și încep răsboaiele dintre Moldoveni și Munteni. Autorul desigur a auzit de cum s'a răsboit Ștefan cel Mare cu Vlad Țepeș, Bogdan cu Radu-cel-Frumos, Vasile Lupu cu Matei Basarab. Âflă că dacă Dumitru Cantemir și-a pierdut tronul și Brâncoveanu viața, pricina este că nici măcar în sec. XVIII, nu încetase conflictul dintre Moldoveni și Munteni, amândouă popoare române și ortodoxe. Atât ajunge. Am putea să-i reamintim și conflictele date Țării Moscului și cei ai Chlevului, alte țări ortodoxe balcanice, nu au fost răsboaie decât în sec. XIX, cauza e că Serbia nu s'a constituit în Stat decât pe la 1804 și Bulgaria în 1878. Imediat după aceea, în mai puțin de șapte ani, la 1884, Serbia a atacat pe Bulgari de s'au răsboit la Slivnița.

Prin urmare nu e tocmai exact că doar în 1913 și din 1915-18, s'au răsboit ortodoxii balcanici între ei. Că acum diplomația încearcă să formeze în interesul păcii un bloc balcanic, știm toți. Foarte îndoiasă pare ideea, că amestecul bisericilor ortodoxe ar putea consolida această alianță. Ce influență poate avea amestecul acesta asupra Turciei și ortodoxii în Iugoslavia nu sunt decât o minoritate, 42 % din populația țării aceleia. Blocul balcanic depinde de nevoi politice și diplomatice ale unor guverne laice. Unificarea ortodoxiei, la înlăturarea răsboaielor puțin poate folosi sau chiar deloc.

Adevărat rămâne că Biserica lui Hristos nu a făcut pentru întemeierea Păcii tot ce s'ar fi putut. Pricina nu este însă, că Biserica ar fi făcut politică răsboinică. Cauza este, că foarte multe biserici locale sau naționale s'au despărțit de piatra pe care Isus Hristos și-a întemeiat Biserica Lui, slăbindu-i astfel influența în lume. A cui este vina, nu importă prea mult. Totul este să voim sincer să clădim măcar de acum înainte Pacea prin dragoste, ca să nu mai fie cu puțință răsboaiele pe pământ și să începem a ne osteni la întregirea Bisericii lui Hristos, ca să-și poată împlini misiunea. Pentru aceasta nu-i decât un singur mijloc: Să revenim cu toții la ceea ce a fost înainte de 1054.

Să încetăm dar cu defăimările și să nu ne umflăm în pene, nimeni. N'avem de ce.

M. THEODORIAN CARADA.

Viața și opera Sf. Ion Bosco

Sau mai degrabă simplu și cuprinzător, familiar și atât de seducător: „*Ion Bosco*“... cum îi spuneau toți la un moment dat, în toată Italia, cum îi spuneau cu o undă caldă de simpatie chiar liberalul, omul carbonarismului, ministru distrugător de viața religioasă, omul care urmăria să laicizeze toate instituțiile din Piémont — ministrul Urbano Rattazi; cum îi spunea surzându-i patern Papa Piu al IX-lea, cum îi spuneau toți, prieteni sau dușmani, cei care-l crezură nebun și voia să-l închidă în sanatoriu, cei care începuseră să vadă în el, încă de pe când trăia seducția pusă de cer în tot ce făcea, o afabilitate suprapământescă, dar caldă și senină... Țăranul dela Becchi ajunsese cu vremea oaspetele și prietenul celor mari depe lume... Dar tot „*Ion Bosco rămasese*“: omul providențial pentru copiii nimănui de pe străzile Turin-ului, omul care, în felul unui Vincențiu de Paul, rezolvă greua problemă a săracilor, a proletarilor, tocmai când ideile liberale ale timpului (Socialismul începea) voiau să aducă utopic, ireal, o fericire iudică pentru clasele muncitoare. Coborîndu-le cerul, în care mai credeau, pe pământ, în acele vremuri, Ion Bosco rezolvă practic, ingenios, așa încât impune însuși guvernului care-l susține fericirea cum o înțelegea el, în spirit evanghelic, etern și aduce ordine și mângâierea creștină, de totdeauna, singura eficace, în clasa muncitorilor.

Se născu la 1815, în Piémont, în cătunul Becchi... Sărac, în mijlocul munților, în acel Piémont, udat de fluviul Padul, cu un brâu de munți acoperiți cu zăpadă, cu lacuri minunate, cu coline pline de vii bogate... Dar Becchi era cătunul celor săraci, celor cari munceau din greu și casa lui Ion Bosco mai pierdu și pe tatăl, când micul Ion avea numai doi ani. Fu crescut de o mamă admirabilă. Țărăncă neștiutoare de carte, dar creștină, cu un bun simț și un spirit de dreptate rar. Ea fu pentru Ion Bosco *mama providențială* care-l învăță să se roage prin fapte și mai ales îl făcu să înțeleagă că ori și ce viață, ori cât de umilă ar fi ea, dacă e creștină, iubitoare de Dumnezeu, e cum trebuie să fie. Țărănușul dela Becchi crescuse deci sănătos

la trup și la minte . . plăcându-i viața dată de Dumnezeu, dar cu o singură arzătoare dorință: *să învețe carte, să ajungă preot*. Era foarte deștept, avea o memorie fantastică și îi plăceau îndeosebi predicile religioase, ascultate prin misiuni, și pe care le repeta apoi de la început până la sfârșit, cui voia să le asculte, într'o totală pricepere a lor . . . Era ceva mai mult . . . Ducându-se cu mama lui pela iarmaroace, unde saltimbacii făceau tot felul de scamatorii, el le învăța, căci nici agilitatea fizică nu-i lipsea, și la el acasă, aduna pe copiii satului, făcându-le un fel de circ copilăresc, unde-i chema, pentru a-i distra, dar pentru a-i face apoi să spuie rozariul și a le vorbi cu pasiune de predicile auzite a-le explica textele sfinte. La 9 ani el avusese prima viziune, când îi apăruse Doamna vieții lui: Sfântă Maria ajutătoare „*Mater auxilii*” și-l făcuse să întrevadă care îi este, care i va fi mai bine zis, cu toate obstacolele care le va întâlni, drumul lui fixat . . . Să ajute, să cheme la el, să le mântue sufletele și practic să-le dea un rost, să i fixeze în viața activă, a tuturor copiilor vagabonzi, părăsiți de părinții lor . . . pradă vișurilor de azi, focar de revoluție pentru mâine . . .

Ar fi prea lung să enumerăm toate necazurile, toate lipsurile întreprinse de Ion Bosco, până când în fine la vârstă de 20 ani ajunsese preot . . . Servitor în satul vecin, chelner la cafenea din Chieri, — intrat la curs de limba latină, cu pomeni publice, desprețuit de profesorii cari nu-și puteau închipui că poate veni ceva bun dela Becchi . . . până când întâlnește în drumul său pe bătrânul Ion Calasso care-l ia la parohia lui . . . îl învață latinește. Soartea copilului părea asigurată, dar el moare . . . Intrat în seminar, Ion Bosco, după alte nemaipomenite greutăți — întâlnește pe fericitul Don Cafasso, nobil bogat, dar preot admirabil, care-l va susține un an la seminar din banii lui și tot mereu cu autoritatea, sfaturile și viața lui sfântă . . . În timpul când făcea el Seminarul, întâlnește pe acel suav suflet, de o rară finețe, de o rară delicatețe în gesturi și la suflet: *Louis Comollo* singurul om, după mama lui, pe care-l va iubi extraordinar, și-l va pierde după patru ani, de o nemaipomenită gingășie prietenească. Ion Bosco suferă groaznic, dar se hotărăște să nu mai aibă nici o altă afecție specială pentru

cineva, ci să se dea întreg orfanilor și săracilor... Face el, ca preot, o plimbare, afară din Turin, pe platoul de la Superga, unde contemplă brâul Alpilor care încolăcea orașul și din nou viziunea Mariei ajutătoare îi apare — și-l îndeamnă să-și ia sarcina dată lui, și pentru care în ciuda atâtor obstacole, fusese predestinat.

Incepe atunci pentru Ion Bosco o viață supranaturală.. pe pământ și cum spuneam la începutul acestei vieții, tot atât de practică, de precisă... Nu există viață de sfânt împletită cu atâtea minuni... Nimic nu i-se refuza lui Ion Bosco când o cere Maicii Domnului... eși ploaia peste locuri devastate de secetă... și vindecări miraculoase, dar cu scop practic, pentru că avea nevoie de bani să sfârșească o biserică, nici chiar minunea din vremea lui Isus repetată: înmulțirea pânelor și a alunelor...

Dela primul copil care-i intră neștiutor în sacristie și până la fundarea și așezarea definitivă a ordinului *Salezienilor*, viața lui Ion Bosco e grea, istovitoare peste măsură, dar totdeauna rodnică și, piatră de piatră adunându-se, se clădia casa modernă a săracului cu tot confortul american, simplu, substanțial, necesar și intelectual la limitele inteligenței lui. Este cel mai mare educator: Aduna copiii la el pentru joacă și știa să se joace cu ei... Dar când bătea din mâini jocul înceta, copiii intrau cuminți în biserică, își învățau *catechismul*... A doua duminică, numărul lor era îndoit, între timp Ion Bosco, alerga pe la toți *patronii*, mai ales zidari.. când Turinul se transforma, se moderniza văzând cu ochii — pentru a găsi de lucru celor fără căpătâi, până când proprietarul locului, sau cumințenia celor cu viață devotă mică, îl alunga din loc în loc, în timp ce Maica Domnului găsind că a fost îndeajuns încercat, îi dă o locuință stabilă pe care cu vremea o va mări — Casa Pinzidi — și unde făcu primele *ateliere* și întocmi viața salesiană... cu *internate*... De acolo se întinse timp de zece ani în trei cartiere diferite ale Turinului... Dintre tinerii cari veneau la el, erau și fără deosebire, copii din familii nobile sărăcite, pe care Ion Bosco îi alese, îi învăță latinește, îi trimise la școlile prietenilor lui, să se instruiască până când avu și această posibilitate la el acasă, îi făcu preoți, devotații lui... grupați să-l ajute...

Puși sub protecția Sf. Francisc de Sales, dulcele episcop de la Geneva, el făcură mai întâi legăminte simple între ei.. să servească pe Ion Bosco în opera lui.. Apoi sfătuit de prieteni, sfătuit chiar de teribilul *Rattazi* — care vedea în Ion Bosco pe cel care-l ajută față de real, într'o chestie socială de atâta importanță, pleacă cu Regulele scrise la Roma. Primit afabil de popularul papă al unității italiene, Piu al IX-lea, este îndemnat și de el... să persevereze în acel gând de Congregație modernă, după cum îl sfătuisese și Ratazzi într'o vreme când ordinele vechi călugărești erau aproape desființate în Piemont, să formeze un ordin în care membrii să rămâne cetățenii statului, plătind impozite și să lucreze astfel pentru strângerea și educarea copiilor de pe străzile Turinului.

Totuși 16 ani a trebuit să aștepte Ion Bosco aprobarea definitivă. Ce vrei? Sfinții nu vor fi niciodată după tipic, iar viața la extrem originală totdeauna va fi neînțeleasă și stăvilă de viețile mărunte, chiar ploase, dar cu o pietate să zicem așa măsurată cu metru, burgheză. Intre timp, Ion Bosco va clădi din nimic, biserici, se va întinde cu *patronajele lui* și aiurea, va combate prin *presă* liberalismul și acea teribilă secta protestantă Vedeză. Va face practice *manuale* de școală... El era de părere că toate inovațiile bune, care nu erau contra doctrinei creștine, să le adopte mai întâi biserica catolică și din acest punct de vedere să fie în fruntea modernismului.

Așa făcu el cu sistemul decimal care înlocuia vechile măsurători piemonteze. A făcut chiar piese de *teatru*.. pentru școlarii lui... Dar ce nu a făcut? Suflet irezistibil de simpatice.. el făcea exerciții spirituale pe la *închisori*... și nu pleacă el oare o zi întreagă, fără pază, afară la câmp — cu toți copiii deținuți și se întoarce cu toți.- Mai mult decât oricând e vremea să ne întoarcem la Ion Bosco și la Salezienii lui, cari acum au umplut lumea și sunt misionari pretutindeni.. Suntem iar în pragul marilor prefaceri sociale, bolșevismul ne bate la ușă... cum băteau atunci masonii, carvonarii, socialiștii. De bolșevici, pedepsă firească atâtor rele sociale care au năpădit pretutindeni, numai Ion Bosco, mai puternic acum, ne poate scăpa.

Morala Socială creștină

Cristos și problema socială

Cristos, autorul divin al creștinismului, religiunea iubirii și a păcii, a avut în vedere, în primul rând, viața sufletului dincolo de moartea trupească, în împărăția lui Dumnezeu. Intreagă viața pământească trebuie să fie o luptă continuă pentru cucerirea împărăției lui Dumnezeu, care se oglindește în viața de pe pământ trăită conform voinței lui Dumnezeu. Așa să trăiești viața aceasta, ca să fii vrednic de cealaltă! Iar aceasta o vei face atunci, dacă vei împlini voia Tatălui din cer, dacă vom împlini poruncile lui, cari se rezumă în cele două mai mari: 1. *Să iubești pe Dumnezeu din toată inima ta și* 2. *Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși.*

Din această învățătură nouă despre viața sufletului se desprinde și o nouă învățătură pentru viața trupului, pentru viața socială. Cele două mari porunci date nouă de Isus Cristos: porunca iubirii lui Dumnezeu și a iubirii aproapelui, sunt temeiul întregii vieți pământești, *busola vieții sociale*. În acestea se rezumă întreagă sociologie.

Învățătura religio-morală a lui Isus este temeiul vieții sociale, pentru că religiunea și morala sunt două elemente, cari determină viața socială a popoarelor și a omenirii întregi. *Așa va fi viața socială a unui popor, cum va fi morala de care e condus în toate manifestările lui; iar morala îi va fi așa cum este credința lui și în special, cum este punctul cardinal al credinței lui, cum este Dumnezeuul lui.*

Este adevărat, însă, că Isus nu a pășit în lume ca și un reformator social din vremile noastre, făcând *demagogie* pe tema unor mizerii și neajunsuri sociale materiale, n'a amenințat organizațiile sociale din vremea sa cu revoluții și distrugere, nici nu a voit *întronarea dictaturii proletare*, — deși, cei chemați în împărăția propovăduită de el, erau, în rândul întâiu, săracii; — nici nu a încercat să scuture jugul stăpânirii romane, cum au făcut alții înainte și după el. Nu, forța brutală, violența nu era armă lui, pentru că zicea: „*Tot ce scoate sabia, de sabie va muri*“.

El știa prea bine, că rezultatele obținute prin arme fizice, nu sunt așa de trainice, ca și cele obținute prin arme spirituale. *Cucerește sufletul și ai cucărit totul ! Reformează viața sufletească, viața morală și modul de a gândi al omului și ai reformat lumea întreagă !* Pentru că viața socială a fiecăruia va fi așa cum va fi viața lui sufletească, viața lui morală. Aici zace originalitatea învățaturii lui Isus. A căutat, în rândul întâiu, să reformeze viața sufletească, pentru că o nouă viață sufletească, o nouă credință aduce cu sine o nouă viață socială.

Cele două însușiri ale sufletului omenesc: religiozitatea și sociabilitatea.

Ceea ce îl face pe individ *om adevărat*, este natura omenescă : un compozit din spirit și materie, suflet și trup. De aici cele două însușiri caracteristice ale omului : *religiozitatea și sociabilitatea*. Prin cea dintâi se exprimă legăturile intime de atâr-nare al sufletului omenesc cu Dumnezeu și raporturile ce decurg de aici, raporturi întemeiate pe *iubirea față de Dumnezeu* ; prin cea de a doua se exprimă legăturile intime ale omului cu semenii săi în desfășurarea vieții pământești, a vieții sociale, și raporturile ce decurg de aici, raporturi întemeiate pe *iubirea aproapei*.

Când Isus Cristos a dat lumii noua sa învățatură, a avut în vedere omul adevărat, așa cum este el dela natură, creat cu aceste două însușiri : religiozitatea și sociabilitatea, una întemeiată pe raporturile lui față de Dumnezeu creatorului, iar alta pe raporturile lui față de semenii săi. Pentru aceea axa întregii sale învățaturi a pus cele două mai mari porunci din Lege : a iubirii lui Dumnezeu și a iubirii aproapei când a zis : „*Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta ; și din tot sufletul tău, și din tot cugetul tău și din toată puterea ta. Aceasta este porunca cea dintâi. Și a doua asemenea acestei : să iubești pe aproapele tău ca însuși pe tine. Mai mare decât acestea altă poruncă nu este*”, pentru că : „*Intru aceste două porunci toată legea și prorocii atârnă*.”

Aceasta două moduri de a fi ale omului nu se pot separa ; om adevărat în carne și oase nu poate să fie acela, care este

lipsit de una dintre aceste două însușiri: religiozitatea și sociabilitatea.

Nu poate să zică cineva, că iubește pe Dumnezeu, dacă urește pe aproapele; *De va zice cineva: „iubesc pe Dumnezeu“, însă pe fratele său, îl urâște, mincinos este, căci cel ce nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu pe care nu l-a văzut, cum poate să-l iubească? Și această poruncă avem dela dânsul; ca cel ce iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său“.* (I. Ioan 4, 20—21); dar nici acela nu spune adevărul care ar zice că iubește pe aproapele, de Dumnezeu însă nu vrea să știe.

Religiozitatea în om este manifestarea a ceea ce este dumnezeesc în om, este o trebuință firească a sufletului; iar sociabilitatea în om este manifestarea a ceea ce este lumesc, vremelnic în om, o trebuință a vieții pământești. Aceasta din urmă nu poate fi preferită fără stângenia celei dintâi, deoarece prin aceasta s'ar produce dezechilibrarea vieții individuale, dezechilibrare isvorâtă din o nemulțumire, care nu se poate înlătura numai prin restabilirea armoniei între cele două trebuințe: a sufletului și a trupului. Așa este aceasta în viața individuală a fiecărui om și așa este în viața mare a societății care în sfârșit, se compune tot numai din asocierea indivizilor. Ingrijirea excesivă numai de cele vremelnice, lumești, sociale în înțeles material produce reacțiune în suflet, care se manifestă într'o nemulțumire cu toată prosperarea în cele materiale; sau cum zice Macdonald: „activitatea economică nu poate duce la rezultate fericite, dacă nu ține seamă de considerentele morale.“ (I. Ramsay Macdonald: „Socialismul și Societatea“. trad. de V. G. Buțureanu. pag. 43).

Armonia între cele două manifestări, întră cele două categorii de trebuințe ale omului: sufletești și trupești, sau sociale, este baza fericirii lumești și chează la fericirea sufletului în mântuire vecinică. Și aceasta se poate realiza numai prin aplicarea integrală a învățaturii evanghelice, care țintește întemeierea în *părășiei lui Dumnezeu*, în care spiritul are precădere față de materie, sufletul față de trup. Această împărăție nu este ținută între granițe geografice, nu este monopolul unei națiuni, ci este

supranațională, fiind guvernată de o lege fundamentală generală obligatoare pentru toți: *legea iubirii aproapelui*. Numai acela are dreptul a se numera printre cetățenii împărăției lui Dumnezeu care plinește această lege. „*Poruncă nouă vă dau vouă ca să vă iubiți unul pe altul ; ... Din aceasta vor cunoaște toți că sunteți învățăceii mei, de veți avea dragoste între voi*“. (Ioan 13, 34-35)

Această împărăția alui Dumnezeu în suflete, este modelul societății creștine a cărei lege fundamentală o formează cele două mai mari porunci din Legea evanghelică.

(va urma)

Dr. N. FLUERAȘ

Probleme de educație

Numeroase și variate sunt dificultățile peste cari trebuie să treacă omul! Gata în orice clipă să le atace, trebuie să fie un bun luptător, ca să nu fie el învinsul.

E necesar să fie pregătit în vederea acestei lupte, iar timpul cel mai potrivit este epoca copilăriei sale. Creșterea copilului este o importantă problemă care nu s'a putut deslega ușor și definitiv. E problemă vecinic deschisă, deși e veche. Vechimea o datorează faptului că în mod empiric sau științific, omul a căutat de timpuriu să ușureze soarta urmașilor. Istoria educației e plină de încercări neisbutite și rare ori isbutite, atunci când și împrejurările au fost favorabile. Ca în orice știință începuturile au fost nesigure, nesigure fiind adevărurile la cari conduceau observațiile și puțina experiență, ca și lipsa unei vederi de ansamblu asupra rolului ce-l are omul pe pământ, asupra vieții și universului.

Istoria educației arată totuși progresul real, pe care de secole omenirea l-a putut realiza în această educație. *Mijloacele și scopul actual al educației sunt departe de cele urmărite de oamenii ce-au trăit înainte de nașterea Mântuitorului: Egipteni, Fenicienți, Greci și Romani.*

În privința educației însă, progresul a cunoscut ca treaptă imediată *regresul*, încât întreagă dezvoltarea omenirii s'a făcut

în ritmul acesta. E aci ceva potrivit frumoasei legende a mănăstirii Argeș, care se surpa noaptea aproape tot atât cât se lucra ziua. În educație regresul, sau surparea din legendă, trebuie socotită pe epoci și ca un efect al marilor transformări sociale, al războaielor cari coboară omul, îl fac brutal, capabil de fapte pe cari el dar și societatea i le-ar reproba în împrejurări normale.

Regresul nu poate fi privit din punct de vedere al civilizației, fiindcă aceasta este în neconțință creștere, ci din punct de vedere sufletesc. Sufletul ne interesează în mod deosebit când vorbim de educație și aci scade în mod simțitor nivelul. Am afirmat că civilizația e în neconțință creștere și nu e greu să susțin afirmația. Să ne gândim la poștalionul de care vorbește *Ion Ghica* în scrisorile sale, la felul de călătorie din timpul acela și să-l comparăm cu cel de azi când avem: tren, automobil, avion. Aceasta numai în privința locomoțiunii, dar produsele civilizației sunt numeroase: gaze asfixiante, tunuri de calibru diferit, telefonie fără fir și multe altele.

Toate ajută la distrugerea omenirii. Omul și-a creiat toate instrumentele, cari se îndreaptă chiar împotriva sa.

Ce-ar însemna acestea într'un viitor războiu ?

Iată pentru ce salutăm cu bucurie încercările ce se fac pentru înlăturarea lui de către „*Societatea Națiunilor*”.

Succesul acesteia se sprijină pe contribuția popoarelor conștiente de urmările acestui dezastru.

Dacă civilizația a ajuns aci, se explică aceasta prin faptul că toate creațiile sale sunt produsul acelei rațiuni pentru care aveau un cult deosebit filosofii sec. XVII-lea XVIII-lea.

Ea era arma superioară care putea să smulgă universului secretul legilor sale, al originii și destinului său. Rațiunea era suficientă ca să poți cunoaște totul. Chiar filosoful german *Kant* admitea că rațiunea are această putere, că e singura cărmă a omului. Ca urmare a acestui fel de a gândi, el nu admitea decât o religie limitată de rațiune, considerând-o pe aceasta ca un sprijin al afirmațiilor sale filosofice și reducându-o la minimum necesar. Către sfârșitul vieții însă, solitarul filosof dela *Königsberg* își amintea cu plăcere ideile religioase cari i-au legănat copilăria și i-au condus tinerețea, încât cetea deseori *Biblia* și mai

ales simțea o mare bucurie să-și repete sensul ebreu al numelui său Immanuel (*Dumnezeu cu mine*).

Cultura e necesară sufletului în întregimea sa. — Cu o dezvoltare unilaterală a sufletului, orice produs ai minții este primejdios, fiindcă prăbușește aceea ce trebuie întărit și înălțat. Educația întregului suflet se impune cu necesitate și este realizată prin influența intenționată pe care o exercită zi de zi cei 3 factori sociali: familia, biserica și școala. Scopul acestora este să aplice pe toți de vorbele Mântuitorului: „Fiți perfecți precum Tatăl nostru din ceruri perfect este”. Aceste vorbe arată că ființa omenească e capabilă de perfecțiune ca toate creațiile Tatălui ceresc. O plantă pusă, în condiții prielnice, se dezvoltă mai bine; un animal sălbatic poate fi domesticit și ca dovadă avem toate animalele cari folosesc vieții noastre, animalele ce-au fost altă dată în stare de sălbătecie; însfârșit omul într'un mediu bun se simte înălțat, iar într'un mediu rău, coborât, ființa sa înjosită.

Dacă ființa omenească este perfectibilă, atunci de această perfecțiune nu e capabilă numai rațiunea, sau funcțiunile intelectuale, cum au crezut pregăditorii revoluției franceze, a căror acțiune este un adevărat monument al intelectualismului francez, ci întreaga ființa ca intelect, sentiment, voință, la care se adaugă dezvoltarea fizicului, fiindcă acesta aduce sufletului o altă energie necesară activității sale.

Filosoful german *Herbart* credea că pentru motivul că are mai multă energie, bărbatul este mai statornic, mai consecvent decât femeia. Energia sufletească sporește într'un corp sănătos, iar acest adevăr face necesară îngrijirea fizicului prin nutriție suficientă, aer curat, îmbrăcăminte și traiu în condiții igienice.

Sufletul stăpânește. — Această întărire a fizicului să fie făcută numai în vederea ajutorului ce trebuie dat sufletului, stăpânul ființei noastre. Un învățat spunea că sufletului îi este necesar un servitor sănătos, căruia să-l poată comanda.

Putem avea tot felul de dorințe în legătură cu trebuințele noastre, însă nu ne poate călăuzi în viață dorința, pasiunea, vanitatea, ci cea mai bună parte din noi pe care o găsim în

adâncul vieții sufletești și care se dezvoltă învățând sufletul să fie stăpân.

Această parte bună din noi este *conștiința morală*. Intreaga frământare a neamului omenesc mărturisește grozava putere a legilor ce glăsuesc în conștiință.

Acestea ne duc către libertate, dacă ne supunem lor; iar nesupunerea duce la sclavie, fiindcă nu putem presupune libertatea acolo unde stăpânește violența pasiunilor.

Ființa omenească are asemenea contraste încât, liberând o parte a naturii sale, alta cade în robie așa că sufletul e *teatrul unei permanente lupte* între libertate și supunere. Ceeace ne întărește credința, în libertatea pe care o aduce conștiința, sunt numeroasele cazuri în cari criminalii tineri și bătrâni doresc pedeapsa și o așteaptă ca o ușurare. Ispășirea este o cerință interioară care se ivește în momentele în care conștiința se trezește și desconsideră tot ceea ce ar scuza faptele rele: întâmplare, moștenire, etc.

Conștiința apare ca o forță superioară și cere ispășirea cu autoritate de suveran.

În orice suflet, dacă nu e vorba de turburare gravă a vieții sufletești, ispășirea serioasă și simțitoare e de o importanță considerabilă pentru vindecarea și întărirea lui.

Dacă ni se ia credința în forța liberă a sufletului, suntem dispenzați de orice răspundere morală și ajungem să ne pierdem în haosul instinctelor și pasiunilor.

Acest concept de libertate e singurul care ne permite să leșim din noi, ca să găsim pentru condiționat și sensibil, necondiționatul și spiritualul.

Omul a căutat și caută idealuri cu aceeași putere cu care crede într'o lume spirituală, o împărăție a perfecțiunii unde să fie întreg, ceea ce e pe lume numai un crâmpeliu. În conștiința individuală educația găsește aliatul ei cel mai puternic.

Formarea voinții. — Educația cere fiecăruia încercări multe de supunere față de aceste valori ideale ale conștiinței. Numai așa poate ajunge la acțiuni adecuate și profitabile din punct de vedere moral. În triul acestor încercări se întărește *voința* despre care *Foerster* spune că e ca un moștenitor la tron. Urcarea ei

pe tron poate dura ani de zile la unii, iar la alții toată viața. Voința acestora din urmă e prea slabă pentru a putea stăpâni. Supușii săi ar trebui să fie instinctele, dorințele, pasiunile, cu alte cuvinte *individualitatea*. În fața acestora stă persoana cu conștiința sa, care trebuie s'o reducă pe cea dintâi la completă supunere, chiar dacă aceasta ar cere mari eforturi.

Pentru a ajunge aci, nu trebuie să se cedeze nici o clipă instinctelor, fiindcă aceasta ar aduce multe alte clipe de cedare, iar instinctele ar deveni din ce în ce mai puternice.

După tăria voinței lor, Foerster împarte oamenii în 2 categorii: 1. *gloata* care imită tot ce vede, prin urmare e puternică aci individualitatea, sau servii comandă stăpânului; 2. *oameni de sine stătători* cari merg sigur și dârz, lucrează conform conștiinței lor și nu îndemnați de alții. Aceștia din urmă fac bucuria voia altora, fiindcă s'au deprins să se stăpânească, sau din bărbăție ajung să facă tocmai ceace le e neplăcut. La acești oameni domnește puterea spirituală, sufletul, grație căruia se află sus pe culmile înalte, unde nu-i mai poate pândi nici o primejdie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A ajunge să te stăpânești este o lucrare de maestru, în care trebuie să se inițieze copilul și să se desăvârșească tânărul.

Firește că, îndeplinind copilului toate cerințele, cele absolute ca și capriciile, nu-l putem ajuta să se stăpânească, ci refuzându-i tot ceace trece peste trebuințele firești. Stăpânirea de sine începe în copilărie, dar ajută toată viața pe omul format, în activitățile sale. Câtă stăpânire de sine a dovedit Mântuitorul în fața celor ce-l batjocoreau și sculptau în obraz!

Ca oamenii să convețulască, trebuie să se stăpânească. Dacă fiecare ar lăsa valul furios fără zăgaz, societatea s'ar distruge în cel mai scurt timp.

Nici o nenorocire naturală nu se poate compara cu cele produse de ură, invidie, mânie, furie, etc...

A ajuta conștiinții să conducă, a forma voința și a-i da puternica armă a stăpânirii de sine, înseamnă a face educație morală, iar efectul ei e moralitatea.

(Va urma)

Prof. V. PUJA.

O pictură românească monumentală

Aveți liber un ceas, și chiar mai puțin, dacă sunteți între două trenuri, pentru a nu regreta nici odată că ați vizitat Lugojul? Dacă da, mergeți drept înainte, numai la patru minute depărtare, fără putința de a vă rătăci, la 50 metri, dincolo de frumosul pod aruncat asupra Timișului, unde la întoarcere puteți admira un minunat soare-apune, frumusețea unui răsărit sau cununa munților cari se pierd în zare, pe un asfalt de și-e mai mare dragul să-l calci sub picior, chiar în mijlocul unei pieți, menită să fie cândva o grădină publică asemenea celei observate de noi la ieșirea din gară, celei ce împrejmuște bustul generalului Dragalina, eroul dela Jiu, — o zăriți la capătul drumului ce trece pe lângă marele otel Dacia — sau celei pline de trandafiri, ce cad pe malul Timișului, deasupra apei. Ajunși la biserică intrați în tinda și răcoroasă, la ceasul când paznicul din turn sună obișnuitul sfert de ceas, dacă nu cumva ați nimeri o zi din postul mare, cînd de acolo de sus, toacele fac să se audă în tot orașul toc-tocul lor duios.

Să nu vă supărați, dacă din întîmplare ați găsi ușa încuiată și zadarnic ați încerca să intrați și prin cele laterale, căci n'aveți decît să dați o fugă până la locuința parohului, departe numai la 20 pași și la stînga marelui palat administrativ, ușor de recunoscut în dosul bisericei, unde cu plăcere i-se pune la dispoziție cheea.

Odată intrați în tindă, aici să vă aprindeți lumînarea, aici să o înțepenii în șfeștnicul de metal, căci mai departe nu vi-se îngăduie, intrați prin ușa dublă și apoi... dacă vă veți avînta privirile spre arcurile din fața altarului, dacă le veți ridica apoi la cele nouă coruri ale ingerilor zugrăviți pe cupolă, unde scapără în jocul variatelor tonuri de aur, raiul — grădina unde nu este durere, nici întristare nici suspinare ci numai lumină, pace și liniște, — veți face ceea ce fac toți, dela mic la mare, dela umila ființă pînă la puternicul pămîntului, sau veți uita să sfirșiți rugăciunea începută, sau, dacă v'ați mulțumit cu o simplă temenea

sau îngenunchiare, veți uita de tovarășul cu care împreună ați intrat, cu totul absorbiți de plăcuta surpriză ce o aveți.

Cupola : Hristos și cele 9 coruri ale Ingerilor

Aici, privind raiul cupolei, privirile voastre se odihnesc într'adevăr, îndreptate asupra viei sămănată de dreapta Domnului, trec asupra visurilor ce înconjoară Fecioara prea Curată, asupra îngerilor, arhangelilor, Tăriilor, Puterilor, Incepătoriilor, Stăpînirilor, lunecă dela haina de păr de cămilă a sf. Ion Botezătorul la strălucirile regale, ce încongoară Regina cerurilor, dela armura sf. Mihail și Rafael la tunicele de preoți, la patrafirele, pieptarele, mantile, sfilele, scuturile încrustate cu nestemate, deasupra cărora planează, cu aripele întinse, Cheruvimii și Serafimii, cu nenumărați ochi și aripi, tronurile împletite unul în altul, toți cîntînd Sfânt și Mărire întru cele de sus . . . lui Cristos care e Lumina Luminilor, în timp ce lumina scînteetoare a razelor pietrate prin geamul cu sticle colorate, joacă pe aurul vestmintelor, al ornatelor, al cununilor, ca jocul de raze, în plină amiază a uneia din zilele verei noastre românești, strălucind de mărire și majestatea dumnezeiască.

Cei 4 Evang. și cei 4 profeți

Pe suprafețele triunghiulare dela baza cupolei, cei patru Evangheliști susțin întreg acest edificiu al religiei, iar la picioarele lor țîșnesc isvoarele vieții.

„Intru început era cuvântul“ dictează Sf. Ioan, în pragul peșterii de Pathmos și a „Apocalipsului“. Cei patru inspirați de Sf. Duh, anume Matei, Marcu, Luca și Ioan, se sprijinesc pe figurile gigantice ale celor patru mari visiuni ale profeților, crainici a Noului Testament: văzui un chip omenesc, apoi unul de leu, apoi unul de vultur, apoi fecioara va naște pe Emmanuel — prezic Ezechiel și Isaia, în timp ce Daniil și Ieremia blestemă vremuri împlinite de atunci : „Așa voi sdrobi pe norodul acesta și cetatea aceasta, cum se sdrobește vasul cel de lut“. A fost măsurat, cîntărit și împrăștiat.

Biserica suferitoare și luptătoare

Ați văzut sus biserica triumfătoare, a cetelor de îngeri cari slăvesc Pantocratorul. Priviți acum *pereții laterali*.

Ce s'ar fi ales de toate, fără jertfa omenească a lui Isus ?

Iată culorile se schimbă dintr'odată, totul devine întunecat,

negru, ca această mulțime de suflete cenușii lipsite de Dumnezeu, dar zugrăveala cenușie este presărată totuși de atâtea cruci aurite, ca speranța ce mai rămîne sufletelor căzute, într'o reînorire în Domnul.

Tonurile culorilor nu mai cîntă imnul lor glorios, ci foarte lămurit, poate prea lămurit, în contrast puternic, un brîu de rodii mistice, întins pe zid de jur împrejur, desparte Biserica *suferitoare*, reprezentată prin notele de cenușiu alb și aur, precum suferința e ușurată prin nădejde, precum credința sfirșește cu isbînda, de Biserica *triumfătoare* și numai prin joc de linii, părăsind cenușiul de jos, *cenușiul vieții* omenеști *de toate zilele*, privirea ta e dusă, atrasă, aș zice îmboldită spre Biserica *luptătoare*, pe care o întrezărești în cele 4 tablouri mari, ale Patimilor, Getsemani, Iuda, judecăței, răstignirei, dispuse, două cite două, pe pereții laterali.

Ghetsemanii îți vorbesc de trădările de care îi plină sāraca și cenușia noastră viață de oameni, căci alungați din Paradis, noi am recăzut pe pămîntul din care am fost plămădiți.

Să bem și noi potirul amar; după sfințească-se numele tău, urmează, ~~facă-se voia ta, precum în cer lașari și~~ Clipe pe pămînt! Să iertăm și noi celor ce ne sînt ca Iuda, și pe cari adesea îi credeam prietenii noștri, să ne înfățișăm și noi în fața Pilaților de moment, să ne întindem minile asprelor cătușe ale datoriei sub amenințarea și strigătele celor ce se bucură și îi împart lui Isus hainele, încredințați că fac bine astfel, oameni de aceia care măresc pre Domnul și în realitate nu fac decît să-i străpungă coasta, să se lapede de El, chiar pe cruce sau sub ea și chiar de aceia care-și țin îngroziți ștreangul lor în propriile lor mîini, înaintea celei din urmă fapte a desnădejdei, sub smochinul uscat și fără rod.

Noi să ne lăsăm răstigniți împreună cu El.

Iată de ce Domnul a trebuit să pătimească. Iată necesitatea fieroasei agonii pe stîncă goală și stearpă. Apostolii dormeau sub smochinul fără rod în timp ce vin slugile preoților și a leviților, și nu peste mult, cîțiva pași mai departe, să vedeți suferințele Lui în timp ce Iuda îl sărută. Petru ridică sabia împotriva lui Malchus, în timp ce învățăceii fug.

Nu-ți amintești, privind Apostolii care fug, pe Petru care să lapadă, de lapădările noastre de Dumnezeu, a mea, a ta, a noastră a tuturor, bieții de noi ?

Ridică-ți privirile spre Isus, Mîntuitorul tău. Lumina pe care o împrăștie razele Legei lui, străpung îngerii, umplu cu lumină Legea veche, cad asupra ta dela înfricoșata înălțime a Dumnezeirei Lui.

Mîntuirea cea fără de preț a omenirii nu a fost cu puțință decît prin senina lui supunere la jertfa cea de acum 1900 ani, în fața lui Pilat, împlinind voia tatălui nostru, care este în ceriuri, prin jertfirea Lui în mijlocul soldăției, a cunoscătorilor de legi, a nenumăraților săi călăi.

Sf. Altar: Calvarul și botezul nostru

Vei înțelege tu vreodată — purtîndu-ți acum privirea în altar — această taină a sanctuarului acesta plin de lumini și străluciri ireale, unde veghiază, alături de tine, la sfîntul altar fericitelor suflete ale dreptilor, acoperind cu aripele lor de flăcări potirul, noua corabie a lui Noe? Aprinde sfeșnicul cu 7 brațe a celor 7 daruri ale Sf. Duh.

Iată și mama dumnezeester Înțelepciuni, înconjurată de sfințele femei ale Vechiului Testament: Sarah, Maria, Ana, Estera, Judith, Eva.

La loc, împăcat, la *cina cea de taină*, în urma celor unsprezece apostoli, apropie-te de pîinea vieții, bea acest sînge care curge nesecat pentru noi, pentru tine, pentru rudele tale, pentru morții tăi dragi și care curge neîntrerupt.

Nu pîngări jertfa lui Avraam și Melchisedec, pictați și ei, lingă ușile altarului, cum le-a pîngărit *Iuda*, pe care îl vezi la stînga, sub viitorul Calvar al Golgottei, sub un pom uscat. Nu mai lăsa să se vestejească aureola ta de botez, după această împărțășanie. Revine în pelerinaj, cînd această datină se va statornici.

Te-ai întors la Tatăl tău prin poarta regală (a altarului) irisată de strălucitele lumini ale învierii.

Isus nu a disprețuit buzele tale pîngărite, nici rugăciunea ta.

Corpul tău descompus de nou Lazăr: El simte, el miroase. Prin căința ta ai readus în templul tău pe Isus, care-ți promite toate iertările dacă și tu ești unul din săracii de care a vorbit.

Dacă eși din altar bea din această amforă uitată sus, dacă ți-e sete, mergi cu încredere pe valurile înfuriate ale mării care-i viața ta, fără a te scufunda ca Petru cel stăpînit de frică, fă-te și tu piatră. Face atîtea minuni Dumnezeul-prieten pentru nenorocii săi prieteni, chiar dacă ar fi morți ca Lazăr.

Trăește în sfinții lui, cum el trăește în fiecare; reînvie în focul credinței.

Urmează acest respectabil țaran cu cioareci albi, admiră, alături de el, cu umilință, reintra în tine, trecătorule, și zi cu evlavia copilăriei tale : „Cred într'unul Dumnezeu, tatăl atotțiitorul, făcătorul cerului și al pământului, văzutele tuturor și nevăzutele“ cum au mărturisit strămoșii tăi, a căror credință era nesdruncinată : Nikita Remesianul, Cassian Romanul, Ion Damascenul, Patriarhii, Profetii, Martirii, Pontifii, Mărturisitorii, Cuvioșii, unii strînși în jurul amvonului, ceilalți pe arcurile din fața altarului.

Sapă-ți în memorie toate aceste icoane, pe cînd te vei întoarce la grijile tale de fiecare zi.

Bolțile : Curtea Lui

Nu uita că acest Dumnezeu s'a întrupat, pentru a-ți veni mai bine în ajutor — prin Neprihănită Zămislire, taină care-și găsește perechea în Binevestire, prin Naștere, căreia îi corespunde Înălțarea la cer a Preacuratei, în asociațiile meditației noastre religioase, ca și în tablourile pictorului.

Gîndește-te la acest vestitor al Celui ce va institui Legea nouă, care e Ion Botezătorul, la tăierea capului acestuia. Călăul șovăe, simțind vag, ca și soldatul care-L leagă pe Christos-Regele în fața Lupoaiței Romane, că în fața lui stă cineva, care e mai mult decît om.

Fă o îngenunchiere în fața celui închis în Tabernaol. El s'a jertfit pentru toți oamenii, murind sub hohotele sarcastice ale călăilor săi...

„Tolle, lege“...

Unul din cei mai mari predicatori uniți, vorbind la vecernia din ajunul zilei cînd s'a făcut sfințirea, a mărturisit că ar putea continua să predice în această catedrală 4 ani, tot atîta vreme cît i-a trebuit pictorului ca să o sfîrșească și că tot nu-și va putea istovi subiectul, atît de expresive găsia aceste picturi.

Fie ca gîndurile tale, visitor grăbit, să meargă mai departe decît zidurile care le rețin căci și noi vom merge mai departe cînd, în ceasul morții, vom părăsi acest pămînt al exilului, această vale a plîngerei. Dă ascultare gîndului bun care te ispitește, depune toate grijile și necazurile lumii acesteia, dar și tot respectul

omenesc de care poți da dovadă, la picioarele nevinovăției Pruncului, purtat în brațe de însași curățenia, adică Mama lui Preacurată.

Amestecă-te și tu printre păstorii și Regii — magi, adunați în jurul ieslei în care s'a născut Pruncul. Acești Magi, dintre care unul îți va aminti de Ștefan cel mare, îți vor duce gândul spre Domnii cucernici ai trecutului tău istoric, romînesc.

Strălucirei dumnezeiești a Pruncului îi vor aduce daruri toate popoarele : tămîie *lui Dumnezeu*, aur *Regelui*, smirnă *omului*, și vor deveni copiii săi. Deschide și tu în fața lui comorile inimei tale, înainte de a suna și ceasul tău. Ascultă ! Așa-i că auzi paznicul din turn, sunînd sfertul de ceas ?

Privește și tabloul din față, vei simți și tu groaza fugei în deșertul sufletesc al îndoielei, te va înspăimînta golul sufletului tău, ostenele drumului, răspunderile care te apasă. Totuși, nu uita că asupra fiecăruia dintre noi veghiază un înger al Domnului oricît am părea de osîndiți pe pămînt și îngerul sus de pază ne arată drumul exilului, ca și al întorsului. Mergi la Faraon, pentru a scoate poporul meu din sclavie, zice Domnul, permite să mă întorc lingă frații mei, nu-ți lăsa inima să se învîrtozeze ci fă să vină Fiul Meu în sufletul tău, întoarce-te în Egipt că toți dușmanii tăi de moarte au pierit și mai tîrziu, întoarce-te la Israil, căci au murit toți cei ce voiau să ucidă Pruncul.

Sfinții și Sfintele

Toate aceste chipuri se vor ținea de voi, vă vor urmări, multă vreme chiar, după ce veți părăsi și aceste bolte.

Culegeți la plecare îndăratul coloanelor bisantine, un buchetel din trandafirii împrăstiați pe globul pămîntesc de mîinile sf. Teresa a Pruncului Isus și a sf. marama. Micuța sfîntă de Lisieux este și ea gata oricînd să vă întindă brațe ocrotitoare.

Mulțumiți cu o profundă reverența sf. Elenei și lui Constantin pentru înălțarea Crucii.

Cereți ocrotire, prin rugăciunile lor, Sfinților Doctori, fără de argint Cosma și Damian, Sf. martirii aduși pe peretele bisericei tocmai din catacombe, împreună cu sfîntul Miel al lui D-zeu al cărui loc, lingă amvon, în fața tabloului, ce-l reprezintă pe Petru, primind cheile, nu este întîmplător ales. Pe această predare a cheilor își reazimă temelia Primatul papal și în *Roma Catacom-*

belor, aceeași cu Roma papală, este adevăratul amvon de unde soarele adevărului dogmatic își împrăștie lumina, risipind întunecul lovind de moarte păgînismul modern al celor fără religie.

Oricîte valuri, stîrnuite de furia neputincioasă a iadului, ar isbi zidurile Castelului *Sant-Angelo*, Papalitatea zidită pe temelie de stîncă, va rămînea neclintită . .

*

Acum puteți îmbrățișa cu privirea, în ansamblul ei opera pictorului, puteți ghici lupta lui cu materia, puteți recunoaște biruința spiritului.

De rămas bun, luați săpată în memoria voastră, dacă nu în inimă, cel puțin amintirea acestor picturi, sentimentele, impresiunile trezite în sufletul vostru, fixați unele din hotărîrile, bunele propusuri, aprinse în voi de atîta majestate, de atîta credință, activă, vie, creatoare.

Eu un catolic și un creștin ca voi, fără să aparțin totuși neamului vostru, un prieten venit din țara soră, care vă iubește mai mult ca oricare alta și încă de atîta vreme, eu am simțit — și vă rog evocați împreună cu mine și voi — minunea pe care n'o pot uita a frumosului suflet românesc. Acest suflet eu l-am întrevăzut în trei, dintre atîtea alte aspecte ale sale, concretisate pentru un frate de sânge și lege al vostru, cum sînt eu, în silueta gloriosului vostru Rege de azi, urmînd în picioare procesiunea eucharistică, închinat cu evlavie și primind plin de reculegere entusiastele strigăte de „hura“ ale mulțimei, concretisată și în episcopii voștri, în unul mai ales cu figură blîndă de ascet, ca un sfînt Nicolae scoborît de pe iconostas, tipul bunului păstor, cu priviri adînci și bune, ca și în figura pictorului inspirat, sufletul căruia s'a risipit în aceste picturi.

Numai zelul apostolic al Episcopului a inspirat această laudă lui Dumnezeu, laudă de linii și culori, însuflețite de un artist credincios și el, inspirat și el, ars și el de flacăra sfîntă, el care a visat, a simțit, a trăit aceste frumuseți înainte de a le transpune în materie. Ochiul inspirat al meșterului, privirea lui pătrunzătoare a îmbrățișat ceea ce profanilor le scapă, visiuni de suferință ale trecutului, săpate parcă pe fața slăbită a evlaviosului slujitor al lui Dumnezeu, visiuni ale prezentului, conturate precis ca profilul acvilin al artistului, visiuni de viitor, încrezător, luminos, stră-

lucit, sugerat nouă de energia luminată a monarhului cu surisul bărbătesc și franc.

Trăiască România Mare!

Nu găsiți că se desprinde de aici o sintesă, care se impune oarecum dela sine; a României Mari?

În sufletul locuitorilor zac ascunse comori neprețuite: frumusețe, putere, dragoste. Le găsiți pînă și la cel mai umil țăran din regiuni îndepărtate de munte, de unde se trag părinții pictorului și ai arhierului, ca tot atîtea comori sufletești purificate de Dumnezeu în creusetul suferințelor milenare, cum a făcut cu toate popoarele iubite de El, iubite într'adevăr de El.

Poporului vostru i-a dat un nou Simion Cireneul, să-i poarte crucea, căci are și poporul vostru o cale a crucei, la început cruce de bucurie, apoi de durere, pe urmă, cruce de triumf; originile voastre creștinești, suferințele milenare, viitorul ce v'așteaptă. Văd un nou „*labarum*” sub crucea căruia stă scris: „*în acest semn veți învinge*”: „Isus Nica”. Da, o Românie mare în toate domeniile: spiritual, material, artistic. Lugojul contează mai ales din punctul acesta de vedere din urmă, fiind mitropola artelor din Banat, cetatea muzicii, acum în urma și a sculpturii și a picturii.

Iată ce resumă această inscripția comemorativă, pe care o vei descifra în tindă, cum vei descifra toate comorile ce ți-le înfățișează astăzi acest municipiu cochet, atît de primitiv, cu malurile răcoroase ale Timișului, care-l străbate, cu orizontul de munți vineții, adeseori încununați cu zăpezi strălucitoare, la Paști, cu acest fond întunecat de păduri dese, cu vii surzitoare, împrăștiate pe dealuri pătate de verdele livezilor și al pășunilor. Așezat la marginea cîmpiei imense și monotone din fața celor două porți: *Porta orientalis* și Porțile de fier, cea dela munte și cea de dela Dunăre, Lugojul e o sinteză a comorilor pe care le cuprinde pămîntul și națiunea. Această sentinelă avansată a religiei și a civilizației, putînd fi numite cu tot dreptul un tînăr Eudor. Eudor, nume simbolic.

Iartă, cititorule, unui călător ca și tine și amintește-ți de el în seara aceasta, cînd îți ridici gîndul spre Dumnezeu, Tatăl nostru al tuturor.¹⁾

¹⁾ Pictura monumentală a prof. Simionescu începe să fie cunoscută și în Apus — Vezi cel mai mare ziar creștin din Paris, „*La Croix*” și alte reviste ale „*Bonne Presse*”. (not. red.)

GALERIA VECHILOR CĂRTURARI
ȘI LITERATORI ROMÂNI

Alexandru Papiu-Ilarian

Alexandru Papiu-Ilarian este unul dintre cei mai cunoscuți bărbați ai națiunii noastre, a fost un mare apărător al dreptului poporului român, și ca istoric și-a câștigat un nume însemnat în istoria literaturii noastre.

S'a născut la 27 Septembrie 1828 în Comuna Bezded, căreia i s'a dat numele de „Papiu-Ilarian“, din județul Solnocului. Tatăl său era preot în această comună. Cu distinse cunoștințe filozofice și teologice și de un rar patriotism, numit Ioan Pop, la 1848, și-a încins sabia și și-a sacrificat viața pentru națiunea română, fiind omorât mișelește în Turda de către insurgenții maghiari la 1849. Mama sa era fiica preotului Hodoș din familie distinsă din Comuna Berghina-de-Mureș o femeie de o rară virtute morală și de un foarte mare curaj patriotic.

Papiu a studiat la gimnaziul din Târgu-Mureș, după aceea a mers la Blaj un an la filozofie, iar al doilea an de filozofie l-a terminat la Cluj.

La 1847 a absolvit dreptul la Cluj, iar istoria națională și marea iubire de neam le învătă dela Șincai, Petru Maior și dela tatăl său.

În anii 1845—1847, fiind student la Cluj, redactă o foaie literară românească numită „Zorile“, care a contribuit mult la deșteptarea spiritului național în tinerime și la pregătirea ei pentru evenimentele ce au urmat în 1848.

La începutul anului 1848 fu numit practicant la Curtea-de-Apel din Târgu-Mureș, unde se aflau Avram Iancu, V. L. Pop, Buteanu și alții. La 3/15 Mai 1848 fu ales în Comitetul Național, care s'a ținut la Blaj pe câmpul Libertății, iar în Octombrie 1848 fu ales secretar și arhivar în comitetul de pacificare cu reședința în Sibiu. El a cutreerat țara cu mai mulți alți studenți îndemnând poporul să meargă la adunarea dela 3/15 Mai, iar Ungurii spre a împiedeca, amenințeau poporul și la urmă rupeau podurile de peste râuri, ca să nu poate trece.

Dela 1850 și până la 1854 Papiu Ilarian își continuă studiile juridice la Viena și la Padua în Italia, le termină împreună cu Simion Bărnuț, luând titlul de doctor în drept. — La 1855 reintorcându-se din Italia, practica avocatura la un avocat din Viena, când la 1856 fu chemat de Principele Ghica, Domnul Moldovei, ca profesor la Facultatea de drept din Iași, unde fu primul profesor de drept penal, statistică și drept roman; această facultate fusese înființată la 1851. — La 1860 fu numit avocat al Statului în Moldova, ca juriconsult și mare colaborator al Unirei Principatelor; iar la 1861 înființându-se Curtea de Casație la București, fu numit procuror, și sub ministeriatul lui M. Kogălniceanu în 1863, fu câțva timp ministru de Justiție; scurt timp din cauza intrigilor lui Boierescu.

La 1860 Papiu făcu Domnitorului I. Cuza, un important memoriu politic, în care arăta că toate popoarele luptă pentru libertate și unitate națională. Că idealul Germanilor este o Germanie mare, liberă și unită care să se întindă dela Marea-Baltică până la Marea-Neagră, germanizând pe Români și pe Unguri. Idealul Slavilor este un mare stat unitar slav înghițind pe toate popoarele ce le stau în cale, deci și pe noi Români; iar Ungurii doresc o Ungarie mare, dela Marea-Adriatică până la Marea-Neagră, maghiarizând pe Români prin orice mijloace. El desemnă calea lui Cuza, calea pe care ar putea deveni executorul fericit al planului marelui voivod Mihai-Viteazul; că fără Transilvania Principatele nu au viitor. Numai unirea cu Transilvania ar pune fundamentul vieții perpetue a României. Că noi Români nu trebuie să dăm ajutor nimănui, ci să ne ajutăm pe noi înși-ne pentru împlinirea idealului nostru național.

De aci încolo, rămase ca avocat în București, iar la 1868 fu ales membru al „Academiei Române“, cu care ocaziune ținu discursul de recepție „Viața și operele lui G. Șincal“... Lui Papiu i-se datorește înființarea „Societății Transilvania“ în București, al cărei președinte și zelos conducător a fost până la 1873, când s'a bolnăvit de paralizie cerebrală, în urma unei încordate activități închinată binelui public și idealului național.

La 1874 Papiu se afla în floarea vârstei, era trecut de 46 de ani, sănătos deplin și viguros. Însă în acest an intelectul său

extraordinar se întunecă, vasta sa cultură se confundă, celebrul iurist și nemuritorul istoriograf cade din înălțimea la care era, în abizul unei paralizii de creeri, devenind victima activității necumpătate și mai cu seamă jertfa entuziazmului pentru ideile de libertate și pentru chestiunile politice atingătoare de soarta marelui său neam. Medicii din București cari l'au observat, spun că boala ar fi provenit din încordarea prea mare spirituală, din munca prea exagerată și din marele său patriotism.

Primele simptome se manifestează în primăvara anului 1874 în luna Mai, cu insomnie, slăbiciune mintală și oboseală spirituală. În urma recomandărilor medicilor pleacă la Constantinopol ca să se recreeze, crezând că aci își va dobândi puterile pierdute și pofta de mâncare; dar înzădar, căci se reîntoarce încă și mai rău, și nemiloasa boala progresa și îl mistuia. Atunci medicii din București recomandă internarea în oarecare sanator. Așa dar Iosif Hodoș și Dionisie Precup, doi prieteni ai săi buni l-au dus în Casa de nebuni, unde Profesorul Dr. Șuțu pe baza constatărilor făcute, la 28 Iunie 1874, îl primi în sanatoriul din Döbling de lângă Viena. University Library Cluj

La 9 Octomvrie 1875, fu scos din sanatoriu și dus în Institutul de alienați de stat din Sibiu. — La 13 Iulie 1876, rudele îl scot din institut, pentru a-l îngriji acasă, ducând și pe îngrijitorul din sanatoriu; iar la 27 Iulie 1876, l'au internat din nou în Institutul din Sibiu.

La 11/23 Octomvrie 1877 intră în agonie și la 9^{1/2} dimineața s'a stins din viață, liniștit fără nici o luptă, în etate de 49 ani, și înmormântat în Cimiterul Bisericei Greco-catolică din Sibiu. A fost înmormântat cu mare pompă, față de o mulțime imensă.

Mormântul lui este împodobit cu un frumos monument de marmoră, iar în vârf este bustul marelui bărbat, ridicat de „Academia Română” cu următoarea inscripție:

ALEXANDRU PAPIU ILARIAN

născut în Budiu, Transilvania 27 Sept. 1828.

Doctor în legi. Profesor. Iurisconsult. Ministru

Iust. Proc. Gen. Membru Societ. Acad. Rom.

Mort 11/23 Octomvrie 1877.

Pe dos:

Pentru meritele literare Academia Română i-a pus acest monument.

Dapiu a fost un mare naționalist un caracter de o tărie rară și foarte generos susținător a tinerimei studioasă, pe care o ajuta cu sfaturile sale înțelepte și foarte de multe ori cu bani.

Dapiu o lăsat o amintire scumpă tuturor și un nume neperitor în istoria noastră politică și literară.

Cele mai importante din scrierile lui sunt:

1. *Istoria Românilor din Dacia superioară*, două volume. Viena 1851—1852, pe timpul când el se afla în Viena. În primul volum arată trecutul românilor dela colonizare până la 1848, iar în volumul al II-lea sunt cuprinse evenimentele din 1848 până la 15 Mai și despre împrejurările mișcării românilor pentru a-și câpăta drepturile.

2. *Independența constituțională a Transilvaniei - 1861*. Această lucrare era făcută pentru lămurirea opiniei publice a românilor și a întregii Europe civilizate. Cartea s'a tradus în limba franceză în două ediții, în limba germană și italiană, și răspândită în mii de exemplare în țările din apus, unde a adus reale servicii cauzei naționale a românilor ardeleni și a contribuit mult la succesele lor politice din 1863 și 1864. Traducerea Italiană a fost făcută de marele filo-român Cavalerul Vegezzi Ruscala din Torino, cu care Dapiu legase prietenie în Italia.

3. *Tezaur de monumente istorice*, în trei volume. București 1862—1865, o publicație model de îngrijire.

Putem zice că această operă, este un izvor neprețuit pentru aceia cari vor voi să scrie o istorie complectă a națiunii noastre.

4. *Responsabilitatea ministerială*. București 1866. Este un discurs ținut la deschiderea anului judecătoresc, arătând nevoia d'a se vota o lege în care să se stabilească normele după care să se aplice principiul stabilit de constituție în această privință.

5. *Viața și operile lui Gheorghe Șincai*. București 1870. Este discursul de recepție ținut cu ocazia alegerii sale ca membru al Academiei române.

6. *Scrisoarea adresată Domnitorului Al. Ioan Cuza, despre idealul național al Românilor*.

Afară de aceasta a mai publicat mai multe articole prin ziare.

Al. Dapiu-Ilarian, a avut o bibliotecă, poate cea mai avută în colecțiuni vechi și noi de cea mai mare importanță și cu

foarte mari rarități în diferite limbi, cum și mai multe manuscrise adunate de prin biblioteci și arhive streine, din Berlin, Italia și Viena, prin anii 1859—1860.

Al. Papiu-Ilarian, a fost cel mai tânăr dintre marii conducători ai românilor Ardeleni din 1848, a fost cel mai mare istoric al revoluțiunii Ardelene din 1848, cel dintâi profesor al Facultății de drept din Iași, unul dintre cei mai principali colaboratori ai Unirei Principatelor Muntenia și Moldova, un neobosit cercetător al istoriei naționale și descoperitorul în arhivele Germaniei, al unora dintre cele mai importante documente ale istoriei lui Mihai-Viteazul.

Duminecă în 23 Septembrie 1928 s'a comemorat centenarul lui Al. Papiu-Ilarian, odată cu sfințirea noii Biserice greco-catolică română din comuna sa natală ce poartă azi numele marelui român, tribunul din 1848 și aprig luptător pentru dobândirea libertății și drepturilor poporului român din Ardeal asupra Ungurilor. Sfințirea s'a făcut de către Canonicele-prepozit Iacob Popa din Blaj.

Tot atunci s'a făcut dezvelirea monumentului lui Papiu-Ilarian, ridicat în fața liceului din Târgu-Mureș, din inițiativa profesorilor și directorilor acestui liceu. Statuia este opera sculptorului Faur Schmidt din București, care reprezintă bustul în bronz al lui Papiu-Ilarian, de 1 metru 25 înălțime, ridicat pe un soclu de 5 metri. Pe soclu se află basi-relieful în bronz, evocând scene și epoci importante din viața lui Papiu.

Laudă celor cari s'au străduit să dea corp gândului de recunoștință eternă a nației față de înflăcătorul tribun al luptelor dela 1848, față de istoricul revendicărilor naționale și față de omul politic cu fapte mari. Papiu-Ilarian a fost o personalitate multilaterală, ca puține altele pe cari le-a creat acest ilustru ardelean.

În multe privințe el n'a fost egalat de nimeni. El a avut un curaj excepțional cu care a plecat la mobilizarea națională de câmpia libertății cu o seamă de tovarăși din Târgu-Mureș. Este atâta avânt, atâta voință, atâta caracter și atâta erudiție în în această splendidă personalitate, ieșită din sufletul poporului nostru. Papiu a însemnat după sine o dâră strălucită de lumină,

care a luminat căile idealurilor românismului. El este geniul care a concretizat în modul cel mai credincios instinctul unității naționale prin spiritul, pe terenul politic și istoric-științific.

Monumentul său cel mai frumos sunt operele sale, cari pururea îi vor vesti numele. Creațiunile sale sunt cheazășia cea mai trainică a amintirii sale, în cari ni-se prezintă ca un mare scriitor neobosit, ca Român adevărat, ca Ardelean nestrîicat, ca un caracter fără pată și ca un geniu de prima forță.

Al. Dapiu-Ilarian, s'a așezat prin meritele lui neperitoare între fiii aleși ai neamului, cari îi binecuvântează azi și în veci memoria.

Merită deci ca memoria lui să rămână neștearsă în mințile și inimile noastre.

Rupea. În 27 August 1933.

Dr. EM. ELEFTERESCU

Galeria tipurilor Universale

CU ÎNCURSII ÎN LITERATURA COMPARATĂ

de VICTOR CORDOȘ

De câte ori nu auzim vorbindu-se că... X este ambiția fatrupată, un *Iulien Sorel*?

Presă, — care informează greșit ori cu folos, — caracterizând tipuri din viață publică, de câteori nu recurge la ceea ce un geniu, fie el francez, german, român..., a creat, — la un tip, mai izbutit, mai procopsit decât îndemânarea cât de ingenioasă a unui gazetar de talent ar fi putut născoci?

Gil Blas, Figaro, Sorel, Răstignac, Cyrano... sunt deseori invocați în polemille politice, literare, umoristice..., așa încât, aceste tipuri, în afară de faptul că uneori ispitesc, cunoștința lor poate, în alt caz, să ne fie de niscalva folos.

Într-o carte bună, de căpătâiu, urmărim, nu odată, un tip mai mult sau mai puțin ideal al unei virtuți, al unei patimi, a unor iluzii sau năzuințe.

Cine a citit *Hagi Tudose* alui *Delavrancea* și descoperă apoi, din nimereală ori din oarecare imbold, pe *Harpagon* de *Molière*, își dă seama nu numai de asemănări și diferențe ci i-se conturează mai bine tipul ideal al avarității pe care *Hagi Tudose* împreună cu *Harpagon* îl apropie de desăvârșire artistică.

Inrudiți cu *Harpagon*, prin sgarcenița dusă la desăvârșire, până a-și fura singur căciula, cum poporul o definește concret, — sunt, însă, și *Avarul* lui *Plaut*; *Turcaret*, omul care râvnește banul, om aspru când e vorba de a-l câștiga, sgarcit când trebuie să-l dea; *Grandet*, bătrânul, alui *Balzac*.

Nu mai puțin interesant e *Gil Blas*, francez autentic cu toată deghizarea în spaniol. Este oare un om care a îndurat multe năcafale, deci încercat și gata la orice sau pungaș ispășit? Suple și surprinzător de maleabil la toate circumstanțele vieții, naiv la început, depravat și cinic pe urmă, bandit la drumul mare și totuși onest câteodată; când în frunte, când în coadă, după noroc, ajunge, în sfârșit, burghez, gentilom chiar, — dintre aceia care, îndeobște, se zic „onorabili” și cu care suntem nevoiți, totuși, să fim și să nu-i refuzăm totdeauna.

Figaro aduce și el la *Gil Blas*. Au asemănări și diferențe, explicabile de altminteri. Rămăs lacheu, dar mai personal și mai independent, vesel, intrigant și convertit la 50 de ani, atât cât fi este posibil, el se impune zeflemisind, cu ranchiună și insolență, pe marii demnitari și beneficiari ai regimului dinainte de Revoluție. Ne reamintim aci și de ironia cutezătoare, ușor mascată, alui *Tudor Arghezi* din *Tablete din Țara de Kutu*.

Vrednic de curiozitate este *Cyrano* alui *Rostand*, veritabil amalgam de *Don Quijote*, *Rodrigue*, cu *Alceste* și *Hernani* (*Hugo*) plus verva scânteietoare gasconeză. *Iulien Sorel* și *Rastignac* (*Balzac*), doi inși care râvnesc să-și realizeze apetiturile, dar pe căi nu totdeauna aceleași. *Sorel* prin dispreț, ură, minciună. Decepția îl face neliniștit. *Rastignac*, „homme du désir”, are însă inimă care îl stăpânește câteodată, ceea ce ni-l face mai puțin repulziv ca *Sorel*.

... Atâtea tipuri universale (din literatura franceză) care împreună au, parcă, o viață a lor, aparte, făcând concurență celei de toate zilele în care trăim, prin desăvârșirea la care tinde literatura și viața, deopotrivă.

* * *

2. — Gil Blas

Există multe, infinit multe și varii chipuri de a concepe viața, de a o înțelege și de a o trăi. Și acela de a-i falsifica sensul și rostul și a nega-o total sau cu rezerve dictate de niscăiva filozofică precauție.

Ne este cunoscută *concepția apolonică* a vieții, care se desprinde din bogăția și strălucirea magnifică, sobră și plină de soare alui Phoebus-Apollo, ca și cea *dionisiacă*, izvor de turburătoare bucurie, de o nelămurită viziune și de un veșnic neliniștit neastâmpăr plină. Incântătoare ca un ospăț ce totuși va avea sfârșit și ca beția apelor ce se tâlăzuesc în neștire, deopotrivă de efemer sgomotoasă.

Literatura ca și istoria literaturii noastre ne oferă nu puține tipuri de *desadaptați*, ca eroii din nuvelele dutoase ale lui *Brătescu-Voinești*, ori însăși poeți, între care numim pe romanțiosul *Ștefan O. Iosif*. Istoria liberalismului românesc care, întâmplător se confundă cu însuși istoria culturii noastre a provocat o altă întreagă serie de neadaptabili la un proces istoric fundamental opus concepției și mentalității acestor boieri de viață veche și pe care instinctiv sau chiar și din necesitate am convenit să-i numim *tradiționaliști*. De aci prin potriviri dogmatice a izvorit tradiționalismul — concepție de viață.

Nu uităm pe *romantici* cari desgustați de vâltoarea năprasnică a sbuciumului prezent se refugiază în trecut, cu strângere de inimă și acolo își caută alinare și noi puteri de viață.

Și cum omenirea nu s'a putut născând dispensa de ideal și năzuințe dezinteresate care poartă la progres și biruință, *vizionarii* nu au lipsit nici ei.

Nu avem pretenția de a fi epuizat toate mentalitățile și concepțiile de viață atât de varii și complexe, mai mult sau mai puțin simpliste și tipurile ideale din literatură, fie ea și franceză, tipuri ce fac concurență celor reale, tipurile plăsmuite omenesc și în conformitate cu omenescul.

Variatatea specificului literar, cași al vieții, o confirmă atâtea *tipuri*, dintre care acum ne ocupăm de unul universal cunoscut și care, totuși, nu poate fi cu ușorință categorisit. E vorba de *Gil Blas*.

Cel ce a creat personalitatea puțin enigmatică dar totuși simplistă și nu multifaterală, cum s'ar crede, alui Gil Blas, este Le Sage.

Dintru'ntâi trebuie să precizăm că Gil Blas, cu toată degizarea sa în spaniol, este un autentic francez.

Gil Blas este numai transplantat, în acțiune, în Spania și unde autorul va numi Madrid, vom înțelege Paris și unde ni se va prezenta manevrurile dela Curtea spaniolă, ne vom gândi la cele dela Curtea Franței.

Procedeele acesta de transfigurare nu l-a uzitat numai Le Sage. La noi, Tudor Arghezi, a travestit în „Tablete din Țara de Kutu” moravuri ce surprindem că sunt specifice ale noastre.

Nu vom face aci un rezumat, nici chiar redus, a operei lui Le Sage, alui Gil Blas. O operă literară, având și ea viața ei proprie, ca și viața însăși, nu are acelaș farmec și nu conține tot adevărul dacă e rezumată, redusă. Ea prezintă mai mare interes și curiozitate dacă e unitară, plină, întregă. Acțiunea vieții și deciziile romanului e legată de multe detalii și împletită cu mici realități concrete... — și țaria romancierului aci se poate constata, dacă știe să le rezolve fără să stânjenească acțiunea principală, — iar într'o sinteză sumară a povestirii acestea se pierd și se reduc.

Ne silim însă ca să prindem câteva din apucăturile lui Gil Blas și din propriile sale vorbe să reconstruim, după puțință, imaginea sa cu atitudinile pe care circumstanțele vieții îl mână sau îl obligă să si-le însușiască căci el n'are, la dreptul vorbind, niciuna proprie, după care să se călăuzească și să se impună.

Gil Blas întrupează în sine și binele și răul, face acte de virtute și acțiuni criminale; odios de multeori, aproape simpatic câteodată.

Simplu și complex ca și poporul de unde venia, Gil Blas are calitățile aceluia. Puțină educație îi va fi deajuns ca să fie gata la toate și tot atât de primejdios.

(Va urma)

BIBLIOGRAFIE

**Nu citiri potrivite sau Presa bună lipsesc
ci propagandă bună și plătitori conștiințioși.**

1. CALENDARE

Iată ne-au sosit cinci Calendare creștine și naționale, toate ieftine și cu un material bogat, variat și interesant. Se prezintă cititorilor, îngrijite, cu copertă atrăgătoare, ilustrații numeroase, glume inveselitoare, cronici variate, articole doctrinale și poezii bine venite.

Nu numai sătenii noștri ci și tineretul școlar și chiar intelectualii noștri vor avea — mai ales aici — cele mai distractive și instructive citiri pentru anul care începe. Numai propagandiști zeloși să fie și toți abonații... plătitori conștiințioși.

Reamintim că la fiecare adresă dată, corespund încă alte multe cărți, reviste sau broșuri demne de cumpărat, plătit și răspândit:

Almanahul revistei: „Viața” — 100 pag. mari în 8°. Săbăoani — jud. Roman, numai 15 Lei. — Mai frumos decât nicio dată. — De notat articolul încinmat „*misionarilor noștri*” români (cari se duc în China îndepărtată) și predicând Evanghelia lui Hristos, fac cinste deosebită patriei noastre.

Calendarul Bunului Creștin — Bixad. Satu-Mare — numai 15 Lei. — Notăm articole: Unde vom alerga? — „Păstorul cel mare” — Cum au murit Sf. Apostoli? (toți cei 12)? — Micul Martir — Pedepse vechi pentru păcate de astăzi, etc.

Alm. „Presa Bună” — Iași — numai 15 lei. Tot așa de frumos editat. — Relevăm articole: Mgr. Vl. Ghika (altă glorie românească prețuită în tot Apusul) — O activitate vrednică de admirat (Protoierii catedralei Chișinău, Ic. Stavr. V. Guma), etc. . .

Calendarul dela Blaj — Intre multe, de relevat admirabila povestire a vieții Sorei M. M. Chambon sub titlu „Comoara Comorilor” de care vorbim mai pe lung în alt loc — Mulțumită Păr. G. Tecșa care ne dă regulat esențialul tipicului sub titlul „Indreptar bisericesc”, etc. . .

Calendarul „Agru-lui” — Oradea — 144 pag. numai 10 lei — Datorit inițiativei grupului agrist de la Oradea. Reprezintă o foarte reușită încercare — Notăm admirabilul discurs al Exc. S.

Dr. Frențiu, episcop dela Oradea, rostit la ședința solemnă a iubi-leului bisericii catedrale ortodoxe din Oradea (pe care îl publicăm și noi în întregime) merit să rămână ca o pagină istorică. „Prin aplauze unanime, prin cuvintele de aprobare a I. P. S. S. Episcopului Ciorogariu, rostite în prezența ierarhului suprem al Bisericii Române ortodoxe din Transilvania, I. P. S. S. Dr. Nicolae Bălan, a primit aprobarea explicită și oficială a „Bisericii ortodoxe Române“ ... Trăiască unirea frățească pentru binele neamului românesc și al întregii creștinătăți!

Relevăm încă: „Școala Normală din Oradea“ — Ziarul, Școala poporului — Anul Sfânt — Revizuirea — și mai ales „Morală Socială Creștină“ care poate fi meditat de preoți pentru predică și chiar pentru conferință.

ROMÂNĂȘUL

2. ZIAR :

Salutăm cu o deosebită bucurie fericita fusiune a ziarului din Iași „Dacia Creștină“ cu „Farul nou“ din București. Acest gest onorează pe amândouă redacțiile.

Cu Domnul înainte! — Unirea face puterea!

A. M.

3. CĂRȚII :

a) **Avortul** — de Dr. Nic. Popa, asistent universitar, medic. — Considerațiuni sociale, morale și medicale — 78 pag. numai 20 lei. — Cea mai competentă carte, totodată științifică și doctrinală, care tratează chestia cea mai arzătoare, deoarece suntem în preajma legiferării avortului.

b) de **Al. Dima** : Motive hegeliene în scrisul eminescian — 16 pag. Sibiu.

Izvorul folkloric al poeziei religioase a lui Ion Dilat — 8 pag. măr. în 4°.

c) **Dumitru Neda**, — *Comoara comorilor*. Rânduri de cetit, dar mai ales de compănit. Blaj, 1934. Format 8°, 16 p. 3 lei.

Distinsul redactor al „Unirii“, pâr. D. N. își retipărește din Calendarul dela Blaj pe 1935, această lucrare, inspirată de viața și visiunile călugăreței Maria Marta Chambon din Chambéry (Franța). Această umilă visitandă a fost învrednicită de nespuse visiuni și revelații particulare, deși era cu totul lipsită de învățătură. *Cartea ei a fost crucea, iar slovele, sfintele răni*. Sunt deadreptul uimitoare aceste visiuni și revelații. „Rănille sfintelor Mele picioare“ îi spune odată Domnul, „sunt un ocean. Adu-mi aci toată suflarea; deschizăturile aceastea sunt destul de largi pentru a cuprinde toată zidirea“. Iar altădată: „Cununa de spinii. M'a făcut să sufăr mai mult decât toate celelalte răni laolaltă; ea a fost cea mai crâncenă durere a Mea, după cea din grădina Maslinilor. Pentru ușurarea ei trebuie

să țineti bine Rânduiala voastră mănăstirească". Ce avertisment bun în aceste zile de anarhie și dezorientare!

d) **O operă religioasă originală de I. M. Rașcu**, — *La Lisieux cu sfânta Tereza* (120 pag. 40 lei). . . Revenim asupra lucrării d-lui I. M. R., cu toate că s'a mai atras în trecut atenția asupra ei, dacă-mi aduc bine aminte. Ea nu e ca celelalte. Nici ca fond, nici ca formă. Într'un timp ca al nostru, când spiritul de *erudiție stearpă*, cu citate nesfârșite, cu ton grav, doctoral e la modă, D-Sa preferă o cercetare proprie, o concepție nouă, o expunere personală. Zece ani și mai bine l-a frământat această problemă, a citit de nenumărate ori autobiografia sfintei, corespondența, minunile ei, s'a dus de două ori la Lisieux, a văzut locurile unde a trăit, a suferit și a iubit ea, s'a atins de atâtea relicve sacre, a refăcut toată ambianța ei fizică și morală și când sufletul i-a fost plin de toate acestea, a început să scrie. Dar scrisul său nu e scrisul obișnuit al omului de rutină: cu titluri, subtitluri și alte împărțiri. El curge malsos ca un fluviu puternic, fără să ție seamă de diguri, stăvilare, zăgazuri. Dacă totuș am voi să dăm un titlu celor trei părți — o nouă *trilogie* și ea — a acestei lucrări, am propune: I. În lume; II. În mănăstire; III. În ceriu. Capitolele sunt strofe iar frazele cele mai captivante imagini. Nu citez nimic, pentru că ar trebui s'o citez în întregime. De aceea îmi îndemn cettorii cu cuvintele auzite altă dată de S. Augustin: *Ia și citește!* Se poate procura dela autor. — (București II, Str. Sofia 10).

BCU Cluj / Central University Library Cluj (I. Georgescu).

4. REVISTE :

- „**María**” pentru fete — abonament numai 25 lei pe an — Blaj.
- „**Tinerimea nouă**” pentru băieți — ab. 35 lei pe an — Blaj.
- „**Flori de Crim**” pentru fete — Șimleul Silvaniei.
- „**Fântăna Darurilor**” — București, — str. 13 Septembrie.
- „**Blajul**” — ed. Blaj. — tot mai interesantă.
- „**Viața**” — revista populară catolică — Săbăoani — Roman.
- „**Lumina Creștinului**” — Presa bună — Iași.
- „**Agru**” — Cluj — Buletinul Asociațiunii se afirmă *indispensabil* pentru toți cei preocupați de acțiune adânc creștinească.
- „**Viața ilustrată**” — revista „Foru-lui” — Sibiu — cu frumoase preocupări de formație creștină.
- „**Libertatea**” economică, politică, socială, culturală — București — Calea Victoriei 63 — foarte sugestivă.
- „**Gând românesc**” — Cluj — ne face cinste și la București.
- „**Boabe de grâu**” — București.
- „**Pașini literare**” — Turda — de o tehnică rară.
- „**Cele trei Crișuri**” — Oradea.
- „**Curierul financiar**” (revistă de studii, legislație și informațiuni financiare-fiscale) — director: Rom. Alexandru 12 — Bul. Elisabeta 12 — București.

Să ne hrănim cu pâinea adevărului citind PRESA BUNA!

„OBSERVATORUL“

REVISTĂ DE CULTURĂ GENERALĂ
CU COLABORATORI DIN CAPITALĂ

Conștiincios vrem să asigurăm pâinea adevărului la atâți intelectuali invadați și hrăniți cu teoriile goale sau pozitiv perverse și păgubitoare ale unei prese fără principii, fără doctrină și parcă menite unui rol destructiv și negativ.

Vă rugăm deci să abonați: O revistă în aceeaș vreme documentată și populară, variată și solidă, serioasă și distractivă, o revistă . . . pentru toți, fără nimic tehnic și totuși inițiatoare în toate problemele culturale și actuale cari se discută în societatea bună și cât de puțin cultă. — Să asigurăm această pâine a minții și a inimii familiei noastre și prietenilor noștri.

Cine nu poate plăti un abonament individual, poate provoca un **abonament colectiv** ¹⁾ sau cel puțin a spune un cuvânt bun de **propagandă** în favoarea revistei noastre . . . O cerem frățește, în numele solidarității creștine și românești.

Iată rubricile sau titlurile obișnuite ale cuprinsului din „Observatorul“ revistă de cultură generală (abon. anual 150 lei)

1. Articole de fond — (actualități însemnate, tratate nițel doctrinale)
2. Cronică lunară: internă și externă. (Numai șapte însemnate)
3. Filosofie și știință — (probleme de filosofie practică, ca pedagogie, psihologie și inițiere ușoară în științe).
4. Sociologie. — (diferite chestiuni și curente actuale, ca feminism, socialism, comunism, etc. . .)
5. Istorie și artă. — (în toată varietatea și amploarea lor).
6. Literatură. — (critică, nuvele, poezii și folklor).
7. Figuri reprezentative. (schițe caracteristice din galeria camenților celebri, mai ales români).
8. Cărți, reviste și ziare. — (bibliografii variate și din când în când recenzii temeinice pentru opere mai valoroase): Vom considera în rândul întâiu aspecte, atitudini și curente atât pentru autori cât și pentru opere.
9. Viața religioasă. — mai ales din punct de vedere social și practic.
10. Documentație și statistică. *

Red. revistei „OBSERVATORUL“ Beiuș — Bihor.

¹⁾ De pildă o societate culturală, religioasă, literară, o casină, casă culturală, instituție, cooperativă sau orice alt grup de cititori.

„DOINA“ — red. resp. I. Teiușan — BEIUȘ.